

WIELEWAAL

tweemaandelijks tijdschrift
jaargang 55
november 1989

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming.

Vroegere hoofdredacteurs:

E.H. Fr.SEGERS: jaargang 1 tot en met 23

Dr. Fr.GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Dr. H.MEEUS: jaargang 47 tot en met 51

Hoofdredacteur: G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Redactieraad:

H.FRANCKX, J.BLOEMEN, G.BURGGRAEVE, A.DEJONGHE, R.DE FRAINE, R.DE LUST, B.GODDEERIS,
P.HERROELEN, K.JANSSENS, P.PRINSEN, S.TYS, D.VAN DAELE, P.VAN DEN BREMT, J.VANHEUVERSWEYN,
J.VAN WINKEL, R.WILLOCKX.

WIELEWAAL

is een uitgave van de

Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie

DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr.Segers. Ze telt nu meer dan 5000 leden, verdeeld over 55 afdelingen. Een waarig van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staan jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 80 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 3000 ha. verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen "Wielewaal-huis" te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van bestuur

Dagelijks bestuur:

H.FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)

L.VAN GOMPEL, ondervoorzitter, Steenweg op Oosthoven 348, 2300 Turnhout (014/41 60 09)

F.VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)

E.WELLENS, penningmeester, Statiestraat 89, 3900 Lommel (011/54 40 25)

Overige leden:

J.DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 Sint-Gillis-Waas (03/770 64 26)

R.DE FRAINE, Molenbergstraat 3, 3288 Testelt (013/77 52 69)

P.HERROELEN, Postbus 64, 8400 Oostende (059/80 21 66)

G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)

D.VAN DAELE, Iepersesteenweg 3a, 7790 Waasten

J.VANHEUVERSWEYN, Burg.P.Ceuterickstraat 12, 9751 Asper (091/84 43 82)

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

S.TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 500 F. Nederland en Luxemburg: 800 F. KNNV-leden: 700 F. Andere landen: 900 F. Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52. Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift ORIOLUS. Artikels voor WIELEWAAL moeten verzonden worden naar Dhr. G.Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout, teksten voor ORIOLUS naar Dhr. R.De Fraine, Molenbergstraat 3 3288 Testelt. Berichten en activiteitenkalender dienen verzonden naar De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

*Heureux qui comme Ulysse, a fait un beau voyage,
ou comme cestuy-là qui conquiert la toison,
Et puis est retourné, plein d'usage et de raison,
vivre entre ses parents le reste de son âge" (1)*

TUNESIE

Reisverslag door H. Franckx.

GEOGRAFIE

Met een oppervlakte van 164 150 km² is Tunesië ongeveer vijfmaal zo groot als België. Samen met Marokko en Algerije hoort het tot de Magreblanden, d.w.z. tot de westerse landen van de Afrikaanse Islam.

BEVOLKING, TAAL, GODSDIENST

De oorspronkelijke bewoners, de Berbers, werden vanaf de 7e eeuw geleidelijk door de Arabieren verdrongen en vormen nu een minderheid van de 7 miljoen inwoners.

De nationale taal is het Arabisch. Frans is de tweede taal. Zoals de andere landen van Noord-Afrika is Tunesië islamitisch, alhoewel de invloed van de godsdienst door het contact met het westen minder opvalt.

LANDSCHAP, FLORA EN FAUNA

Het bergachtig noordwesten is rijk begroeid met Kurkeiken en Essen. Hier leven nog Everzwijnen. Bos- en Bergvogels komen uitsluitend hier voor. Het noordoosten heeft goede landbouwgrond. Er groeien druivelaars, citrusvruchten en graan- gewassen. De typische vogels zijn deze van de landbouwgebieden, zoals Zwarte Spreeuw en Palmtortel. In Centraal-Tunesië overheersen de steppen en halfwoestijnen. In het westen liggen de schrale steppen, waarvan de hoogste toppen bedekt zijn met Aleppo- en Parasoldennen, met

Zwarte Spreeuw

Foto: H. Van der Vloet

Palmtortel

Foto: L. Lodewijckx

(1) Odusseus (bij de Romeinen Ulysses) was de zoon van Laertes, de koning van Ithaka. Deze Griekse held onderscheidde zich in Troje door zijn sluwheid. Ook na Trojes val wist hij zich, op zijn tienjarige zwerftocht van Troje naar Ithaka, uit alle gevaren te redden. Zijn lotgevallen werden door Homerus beschreven in 24 zangen. Tijdens zijn zwerftochten deed hij o.a. het Tunesische eiland Djerba aan.

daaronder laag struikgewas. Houtduif, Boomleeuwerik, Kruisbek en Diadeemroodstaart zijn er broedvogels. Op de steppen groeien taaie grassoorten zoals het Alfagras. Hier komt nog een enkele Gestreepte Hyena en Woestijnlynx of Caracal voor, evenals gazellen en Woestijnvossen. Verder leven er hagedissen, slangen en schildpadden. In de halfwoestijnen groeien Tamarisken en in de rivierbeddingen Oleanders. Hier zijn vele woestijnvogels te zien: Renvogel, leeuweriken en tapuiten, Maquiszanger en Woestijnvink.

In oostelijke richting worden de steppen lager en vruchtbaarder. Dit is de Sahel. Hier groeien Olijfbomen, Vijgebomen, Amandelbomen, eucalyptussen, Acacia's en Vijgcactussen.

Ten zuiden van de steppen en halfwoestijnen bevinden zich de Chotts of zoutmeren. Begroeiing vindt men er alleen in de oasen. Hier groeien duizenden Dadelpalmbomen, waaronder vele andere vruchten gekweekt worden. De Saharaduinen liggen in het zuiden. Weinig vogels leven in deze woestijn. Hier komen schorpioenen voor. Ze leven onder stenen en zijn niet geheel ongevaarlijk. De oostkust is een paradijs voor strandliefhebbers. Langs deze kust vindt men de havens en grote steden. Hier liggen ook de eilanden Kerkennah en Djerba.

KLIMAAT

Het noorden van Tunesië heeft een mediterraan klimaat met een droge, hete zomer (maximum 25°) en een milde winter. Hier valt 's winters nogal wat regen (500–700mm).

In de woestijn en halfwoestijn zijn de zomers zeer heet (maximum 40°C). De minimum wintertemperatuur bedraagt overdag 10 tot 15°C, 's nachts echter slechts 3°C. Hier valt weinig regen (100–300mm) vooral in de echte woestijn.

GESCHIEDENIS, KUNST EN CULTUUR

De Punische beschaving (850–146 v.Chr.) is nagenoeg geheel verloren gegaan. Dat Tunesië een belangrijke Romeinse provincie is geweest, blijkt uit de vele overblijfselen uit die periode (146 v.Chr.–439 na Chr.).

Van de Vandalen en Byzantijnen (439–647) blijven uitsluitend vestingen over. De Arabische tijd

gaat van 647 tot 1534. Hun bouwwerken zijn de moskeeën, de ribats of vestingkloosters en de marabouts of graven van heilige mannen. Dan volgde een periode van Turks bewind. De Franse tijd duurde van 1881 t.e.m. 1956, jaar waarin Tunesië onafhankelijk werd.

In 1989 richtte De Wielewaal twee reizen in naar Tunesië. Het zuidelijk deel werd bezocht van 25 februari t.e.m. 11 maart, de noordelijke helft van 25 maart t.e.m. 8 april.

Het weder was tijdens beide perioden uitstekend, natuurlijk iets warmer tijdens de tweede reis. Alleen op 10 maart viel er wat regen, terwijl 3 en 4 april een zandstorm de waarnemingen 's namiddags onmogelijk maakte. Het overzicht van de bezochte gebieden geven we van noord naar zuid en van west naar oost.

GARAET ICHKEUL

Het meer van Garaet Ichkeul werd door de UNESCO opgenomen in de lijst van de belangrijkste natuurgebieden van de aarde. Het zoetwatermeer is 15km lang en 5 tot 7 km breed. Het ligt ten westen van Menzel Bourghuiba, 50km ten noordwesten van Tunis.

Het meer wordt omringd door licht golvend land, waarbij de 511m hoge berg Djebel Ichkeul, die steil oprijst aan de zuidkant van het meer, een onmiskenbaar merkteken drukt op het landschap.

Vijf rivieren monden uit in het meer.

De oevers in het zuiden en noordoosten zijn steil. Het midden en het oosten van het meer zijn diep en dus weinig aantrekkelijk voor de vogels. In de westelijke en meest zuidelijke hoek zijn er echter uitgestrekte stroken ondiep water met rietvelden en moerassen. Garaet Ichkeul is het broedgebied van kiekendieven, reigers, eenden en rietvogels, maar is vooral bekend als overwinteringsplaats voor vele soorten, waaronder Grauwe Gans, Kluut en Kraanvogel.

Van de hoofdweg van Mateur naar Menzel Bourghuiba leiden verscheidene landwegen naar de oever van het meer. Ook de spoorwegdijk geeft goede uitkijkpunten over de waterrijke gebieden. De landwegen en de olijfbomgaard tegen het kerkhof in het noordoosten bieden eveneens goede observatieposten voor de moerassen en de rietvelden. De brug en de linkeroever van de Sedjenamerivier bieden uitstekende gelegenheden tot vogelobservatie.

De beste periode om het meer te bezoeken is februari. Eind maart 1989 waren de meeste wintergasten reeds vertrokken.

TUNIS EN OMGEVING

Het Meer van Tunis wordt in twee verdeeld door de dam van Tunis naar de haven van La Goulette. Hier overwinteren Fuut, Geoorde Fuut, Aalscholver, Meerkoe, Kleine Zilverreiger, Flamingo, vele eenden, meeuwen en steltlopers.

Een andere goede waarnemingsplaats is het smalle deel van het meer in het zuiden nabij Radès, waar een vogelcentrum is.

La Goulette (45 000 inwoners) is de grootste haven van Tunesië, o.a. voor ijzererts, fosfaten, olijfolie en toeristen.

Ten noorden van Tunis ligt het meer Sebkha el Riana en ten zuiden het meer Sebkha Sedjoumi. Beide zoutmeren worden momenteel gebruikt als vuilnisbelt en zijn een bezoek niet meer waard.

Carthago was eens een wereldstad van het machtige Punische rijk. Ze werd door de Romeinen zo grondig verwoest, dat er slechts enkele schamele resten zijn van overgebleven. Ook het Carthago van de Romeinen, dat onder Julius Caesar zijn grootste bloeiperiode kende, heeft de tand des tijds niet weerstaan. Er zijn resten van het amfitheater en van de cisternen (waterreservoirs). Het theater werd grotendeels nagebouwd in beton.

Het schilderachtig dorpje Sidi Bou Saïd werd gesticht door uit Andalusië in de 16e eeuw uitgeweken Islamieten. In de blauwwit geschilderde huisjes vestigde zich een kunstenaarskolonie.

Flamingo's

Foto: H. Van der Vloet

Sidi Bon Said

CAP BON

Het schiereiland van Cap Bon is ongeveer 40km breed en 90km lang. Het wijst noordoost naar Sicilië dat op 120km ligt. Tussen Tanger (Marokko) en Egypte is Cap Bon de enige degelijke oversteekplaats voor de trekvogels, die van Afrika naar Europa vliegen.

Het schiereiland is een rijk landbouwgebied met fruit en druiven als voornaamste teelten. Het wordt in de lengte doorsneden door een beboste helling, die een belangrijke rol speelt als bakken voor de trekvogels. De trek van de roofvogels is het belangrijkste van einde maart tot begin mei. Naast deze van de roofvogels is er dagelijks trek van ooievaars, Bijeneters, gierzwaluwen, zwaluwen, Putters en Kneus. Vele vogels trekken 's nachts en gebruiken de top van het schiereiland als rustplaats.

Broedvogel zijn er Cetti's Zanger, Zwartkruinsjagra, Blauwe Rotslijster en Zwartkoprietzanger. Hammamet (20 000 inwoners) is het vakantieoord bij uitstek op Cap Bon. In de ommuurde medina bevinden zich de Souks en de Kasbah, de Grote Moskee en de Sidi Abod el Kader moskee. Aan de westkant van de medina is een kleine vissershaven.

Nabeul (45 000 inwoners) is na Hammamet de belangrijkste toeristenplaats van Cap Bon. Nabeul werd in de 5e eeuw voor Christus door de

Puniërs gesticht. In de 16e en de 17e eeuw kwamen veel Andalusiërs, die op de vlucht waren voor de kruisvaarders, naar Nabeul. Vanaf die tijd is de stad een belangrijke producent van aardewerk. 's Vrijdags is er een belangrijke markt, waar o.a. Dromedarissen worden verkocht. Van Nabeul tot Korba strekken zich prachtige zandstranden uit, die Cap Bon terecht beroemd gemaakt hebben. Vlak na het dorp Korba bevinden zich uitgestrekte lagunen, interessant voor vogelobservatie.

Na Memzel Temime kruisen twee rivieren de weg. De tweede ervan loopt in een stuwmeer.

Het stadsbeeld van Kelibia (20 000 inwoners) wordt bepaald door het op rotsen gebouwde fort. Het werd door de Byzantijnen opgericht in de 6e eeuw en later door de Turken en Spanjaarden verder uitgebreid. Vanop de rots heeft men een goed uitzicht over de zuidoostkant van Cap Bon. In de stad bevinden zich nog een Romeins huis en mozaïken. Door het Bos van Dar Chichou komt men in Kerkouane, de enige Punische stad die Tunesië nog rijk is. Ze werd gebouwd in de 5e eeuw na Christus en na de Derde Punische oorlog volledig verlaten. De omgeving van de ruïnen is zeer interessant voor zangvogels. De beste plaats voor het waarnemen van de trek is Cap Bon zelf, ten noorden van het dorp El Haouaria, waar de vogels in een smal front voorbijtrekken. Op de top van de Djebel Sidi Abiod (393m) is een meteorologisch station en een weinig meer noordwaarts een vuurtoren.

Groenvink

Foto: H. Van der Vloet

El Haouaria is vooral bekend voor de valkenjacht. Vlak aan de kust bevinden zich de grotten waaruit de Romeinen de zandsteen haalden voor de opbouw van hun tempels en thermen. Nu bieden de grotten onderdak aan een groot aantal vleermuizen.

Vanop het schiereiland ziet men op zee soms Jan van Gent, Noordse en Kuhl's, Pijlstormvogel en Audouin's meeuw.

Korbous op de noordkust is vooral bekend voor de warme minerale bronnen (zwavelhoudend en radioactief). De Zarzika-rots heeft de naam vrouwen, die er vanaf glijden, te genezen van onvruchtbaarheid.

Soliman (15 000 inwoners) wordt zo genoemd naar de Turk Suleyman, die hier een groot landgoed bezat. De stad werd gesticht in het begin van de 17e eeuw. Later in dezelfde eeuw werd de stad het toevluchtsoord voor islamitische Andalusiërs. Op het meer van Soliman komen eenden en waadvogels pleisteren.

Zwarte Tapuit manneje Foto: H. Van der Vloet

ROMEINSE AQUADUCT, THUBURBO MAJUS, ZAGHOUAN, TAKROUNA

Zwartkop vrouwtje

Foto: H. Van der Vloet

Ongeveer 20km ten zuiden van Tunis bevinden zich de indrukwekkende resten van een Romeinse aquaduct. Deze voerde het water van Zaghouan naar Carthago. Hier broeden Lannervalk, Kleine Torenvalk en Rotsmus.

Thuburbo Majus is een grote Romeinse ruïnestad 3km ten noorden van El Fahs. De opgravingen begonnen in 1912 en wat nu is blootgelegd is nog maar een deel van de eens 40 ha grote stad.

Zaghouan ligt 50km ten zuiden van Tunis. De berg Djebel Zaghouan is 1295m hoog en rijst praktisch uit de stad op.

Ten westen van de stad ligt zich de Tempel van het Water, het Romeinse nymfeum. Hier bevindt zich de bron, waarvan het water via een 80km lange aquaduct naar Carthago werd gevoerd. Het bronwater wordt nu via een persleiding naar Tunis gebracht. De berg wemelt van roofvogels: Slangen-, Dwerg- en Havikarend, Lanner-, Slecht- en Torenvalk, Barbarijse Valk, Aasgier, Zwarte Wouw en Arendbuizerd. Andere broedvogels zijn: Raaf, Oehoe, Steenuil, Alpen gierzwaluw, Rotsduif, Rotszwaluw, Rosse Waaierstaart, Kruisbek en Rotsmus, ook nog Blauwe Rotslijster, Gestreepte Gors, Afrikaanse Vink en Diadeemroodstaart. Praktisch al deze

soorten werden waargenomen tijdens de pick-nick op het terras van de bar bij de Tempel van het Water.

Goede vogelwaarnemingen in Zaghouan zijn ook te maken vanop de weg naar Enfidaville. Tegenover de weg naar St. Marie de Zit neemt men het pad, 100 m zuidwaarts door de olijfboomgaarden en cactushagen naar het dennenbos en de steengroeve.

Takouna is een berberdorp, op een goed verdedigbare rotspunt gebouwd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het een bolwerk van de Duitsers. Deze doodden honderden Fransen en Engelsen, die begraven liggen op de militaire kerkhoven van Enfida. Takrouna verkeert nog in zijn originele staat met zijn langgerekte, gewelfde huizen en de marabout met de groene dakbedekking. Bovendien heeft men van op de rots een fantastisch uitzicht op het omliggende

Diadeemroodstaart

Foto: H. Van der Vloet

landschap. Men ziet er o.a. Diadeemroodstaart en Zwarte Tapuit.

DE STREEK VAN SOUSSE

Sousse is de hoofdplaats van de Sahel.

Sahel is het Arabisch woord voor kuststreek. In Tunesië wordt er het gebied mee aangeduid tussen de Golf van Hammamet in het noorden, de Golf van Gabès in het zuiden en de steppe van Midden-Tunesië in het westen. De Sahel is het belangrijkste landbouwgebied van het land. Tweederden van alle Tunesische Olijfbomen staan in de Sahel. De olijfolie is een van de belangrijkste exportprodukten. Sousse (100 000 inwoners) is de derde stad van Tunesië.

De medina werd halverwege de 9e eeuw ommuurd. In het noordoosten van de medina bevindt zich de Grote Moskee. Schuin hiertegevoer ligt de Ribat (vestingklooster). In de zuidwesthoek, op het hoogste punt van de stad, staat de Kasbah, waarin nu een museum is gehuisvest. De rest van de medina wordt ingenomen door de souks. De fraaie zandstranden in de stad en de omgeving hebben van Sousse een populaire badplaats gemaakt.

De luchthaven van Monastir ligt midden in de zoutmeren van Sahline. In de zoutmeren vindt men Flamingo's, reigerachtigen, waadvogels en meeuwen. In de vlakte rond de zoutmeren komen 's winters vele Grielen voor. Waarnemingen zijn mogelijk van op de aarden dam door de zoutmeren en van op de weg van Monastir naar Ouardenine.

Monastir (30 000 inwoners) dankt een deel van zijn belang aan het feit dat ex-president Bourghuiba hier geboren is. In de Arabische tijd werd de Ribat gebouwd. De ommuurde medina behoort tot de belangrijkste toeristische attracties. Hier bevinden zich ook de Bourghuibamoskee en zijn geboortehuis. Aan de andere kant van de Ribat strekt zich een begraafplaats uit, met aan het eind het Bourghuiba-mausoleum.

Khmiss is een berberdorp, gelegen ten zuiden van Monastir. De rivier met dezelfde naam vormt bij haar monding een baai, waarin veel waadvogels voorkomen. Het oude zoutmeer van Khmiss is nu een viskweekvijver. In het meer komen Flamingo's voor, ook Aalscholvers, reigers, meeuwen, sterns, waadvogels en soms een Visarend.

Observaties zijn er mogelijk van op de dijk tot aan de zee en vanop de westelijke oever naast de olijfboomgaard.

MEREN TEN NOORDEN VAN

SOUSSE

Halk el Menzel of de Lagune van Hergla ligt 20km ten noorden van Sousse naast de kustweg. Men ziet er Flamingo's en sterns. Waarnemingen worden best gedaan vanop de oude brug over de lagune. Een ornitologisch rijk meer is Oued Sed of het Meer van Sidi Bou Ali. Het ligt tussen Sousse en Tunis langs de G P 1, 23km ten noorden van Sousse. Het meer strekt zich ongeveer 1km uit aan weerszijden van de brug. De grootste breedte is 200m. Ten westen van de weg zijn er smalle rietbeemden en wat struikgewas. De oostkant heeft eerder zandige oevers en trekt vele steltlopers, meeuwen en sterns aan. Tot de mogelijkheden behoren Woudaapje, Lepelaar, Bruine Kiekendief en Arendbuizerd. Het westelijk deel van de Oued Sed is eveneens goed te overzien vanop de brug op de weg van Sidi Bou Ali naar Oulad Amor. De omliggende velden en olijfbomgaarden zijn interessant voor zangvogels. Zo zagen we er in april Baardgrasmus, Rosse Waaijerstaart en Goudgele Spottlijstertimalie.

Menzel Dar Bel Ouar is een klein zoutmeer, dat te voet te bereiken is van op de weg van Sidi Bou Ali naar Oulad Amor. In de met bladacacussen omringde geiten en schapenkralen komen Diadeemroodstaart en Gestreepte Gors voor. De tweede groep trof er in april Zwartbuikszandhoen, Kleine Korteleeuwerik en Morinelplevier aan. Ten oosten van de weg van Enfida naar Kairouan lag ooit het meer Sebkhia Kelbia. Dit Kelbia meer was 15km lang en 8km breed. Het was een van de laatste zoutmeren van centraal Tunesië en daarom van buitengewoon belang voor eenden, reigers, waadvogels, meeuwen en sterns.

Sinds de bouw van de stuwdam Bourghuiba staat de bedding van de rivier Sidi Bou Ali droog en is het Kelbia meer verdwenen.

KAIROUAN EN OMGEVING

Kairouan (72 000 inwoners) is de oudste zuiver Arabische stad van Tunesië en op 4 (Mekka, Medina, Jerusalem en Damascus) na de heiligste stad van de Islam. De stad is gekend voor de tapijtfabricage. In de 9e eeuw was Kairouan de hoofdstad van de Aghlabiden. De Bassins van de

Aghlabiden zijn in de 9e eeuw aangelegd om de stad van water te voorzien. Dit water werd via een 36km lange aquaduct aangevoerd vanuit het gebergte Djebel Cherichera. De Grote Moskee is de belangrijkste van de hele Magreb. In de Bir Baroula bevindt zich de oorspronkelijke heilige bron van Kairouan. Het water wordt er geput door een Dromedaris. In het noordwesten bevindt zich de Moskee van de Barbier. Interessant zijn ook de pittoreske souks.

Ten noorden van Kairouan, op de weg naar Enfida, ligt het dorp Metbasseta. In het voorjaar staat de rivier Oued Ataf vol water en ontstaat er een grote ondiepe plas bij Metbasseta. Hier zaten begin maart honderden Bergeenden, Geoorde Futen, Flamingo's, Steltkluten, sterns en meeuwen. Begin april vlogen honderden Vorkstaartplevieren over het water. Later op het jaar droogt de plas volledig uit. Alleen bij de brug blijft er wat water staan.

Op de weg van Kairouan naar Sousse ligt het dorp Sidi el Hani. Het meer van Sidi el Hani ligt 5km van de weg en is moeilijk te bereiken.

HET GEBERGTE TEN WESTEN VAN KAIROUAN

Ongeveer 25km ten noordwesten van Kairouan ligt het gebergte Djebel Cherichera (462m). We stapten uit aan de ruïnen van de aquaduct, die het water van het gebergte naar Kairouan bracht. Hier vindt men Woestijnleeuwerik en Woestijnvink. De tweede groep zag er ook nog Lannervalk, Arendbuizerd, Zwarte Wouw, Zwarte en Blonde Tapuit, Rosse Waaijerstaart, Gestreepte Gors, Diadeemroodstaart en Rotsmus. Ongeveer 30km na Haffouz bereikt men een groep grote rotsen, waar veel zangvogels voorkomen. De eerste groep trof er vele Europese Kanaries, de tweede groep zag er Lannervalk en Dwergarend op het nest.

Het bergdorp La Kesra ligt op een hoogte van 1000 m. De omliggende bergen zijn bedekt met lage pijnbomen.

Makhtar (6 000 inwoners) is een modern stadje, dat ligt op 950 m hoogte aan de rand van de Hoge Tell. Van het antieke Mactaris, dat in de 2e eeuw voor Christus door een Numidische koning werd gesticht, is momenteel een derde blootgelegd.

Djebel Cherachine ligt ongeveer 50km zuidwest van Kairouan kort bij Sidi Ali Ben Nasr Allah. De tweede groep zag hier Woestijnleeuwerik, Woes-

tijnvink, Diadeemroodstaart, Gestreepte Gors, Barbarijse Patrijs, Arendbuizerd en een Slechtvalk op het nest. Tussen Djebel Chera-chine en Hadjeb el Aioun bevindt zich een verlaten halfwoestijn. Hier liggen de beddingen van de rivieren Oued El Hadjeb en Oued Zeroud. Men vindt daar o.a. Goudgele Spotlijstertimalie, Zwartbuikzandhoen, Senegal-Zandhoen en Bruinnekraaf. We reden eerst tot boven op de stuwdam op de Oued Zeroud, vanwaar men een prachtig zicht heeft op het gebergte en het stuwmeer. Daarna keerden we terug naar Sidi Saad en maakten er een wandeling vanaf het dorp tot aan het stuwmeer. Buiten Meerkoeten, Dodaarsen, Geoorde Futen en Tafeleenden was er niet veel te zien. Bovendien dreef een zandstorm ons terug naar de bus.

Europese Kanarie

Foto : H. Van der Vloet

Gestreepte Gors

Foto : H. Van der Vloet

OP WEG NAAR HET WESTEN

Sbeitla (8 000 inwoners) is een kleine plaats. Aan de noordwestkant van het stadje liggen de goed bewaarde overblijfselen van het antieke Sufetula (1e eeuw na Christus). In en rond de Romeinse ruïnen komen veel zangvogels voor, waaronder als speciale soorten : Orpheusgrasmus, Rosse Waaiersstaart, Gestreepte Gors en Diadeemroodstaart.

Kasserine (23 000 inwoners) bevindt zich midden in de lege, slechts door Bedoeïnen en hun kudden bevolkte steppe van Midden-Tunesië. Het ligt niet ver van de hoogste top van Tunesië, de 1544m hoge Djebel Chambi. Het gebergte van Djebel Chambi is hoofdzakelijk bedekt met naalddhout. De hier voorkomende vogels zijn : Kruisbek, Boomleeuwerik, Atlasgrasmus, Dwerarend, Sperwer, Boom- en Lannervalk. Het overal op de steppe groeiende Alfagras wordt in de cellulose- en papierfabriek van Kasserine verwerkt.

Aan de westkant van de stad bevinden zich de ruïnes van het Romeinse Cillium. Deze zijn niet erg boeiend, zeker niet na een bezoek aan Sbeitla.

In Thelepte zijn er eveneens ruïnen van wat ooit een Romeinse stad was. Ze bestaan echter slechts uit een groot aantal verspreide stenen.

Sbeitla tempel en forum

Feriana is een nieuwe stad, waar zich vooral vroegere Nomaden gevestigd hebben.

Gafsa (60 000 inwoners) is de grote stad van de Djerid, d.i. de uiterst droge streek in Zuidwest-Tunesië. De voornaamste inkomstbronnen zijn fosfaat en dadels. Gafsa was vroeger een bolwerk van Berbers en is nu het handelscentrum van de Tunesische woestijn. De bezienswaardigheid van Gafsa vormen de baden, overblijfselen van het Romeinse Capsa. Ten zuiden, oosten en westen van Gafsa ligt de uitgestrekte oase met Dadelpalmbomen.

HET ZUIDWESTEN

Het eerste deel van de weg van Gafsa naar Tozeur loopt door een woestijn met struikgewas. Metlaoui (18 000 inwoners) bevindt zich in het centrum van de belangrijkste mijnstreek van Tunesië. Hier liggen dikke lagen fosfaat, grondstof voor kunstmest en veel andere chemische produkten.

Ten oosten van Metlaoui tot aan de Algerijnse grens strekken zich lage gebergten uit. Hier komen vele roof- en woestijnvogels voor.

Op 1,5km ten zuiden van Metlaoui geeft een bord de weg naar "Thildja" aan. Langs een grindweg in slechte staat komt men aan de Kloof van Seldja, een uniek landschap met vele vogels. De kloof is echter niet te bereiken met een bus. Hier broeden Alpengierzwaluw, Kleine Gierzwaluw, Theklaleeuwerik, Woestijnvink en vele soorten tapuiten.

De weg van Metlaoui tot Tozeur is droger en rotsachtig. Voor woestijnvogels is dit een van de beste plaatsen van Tunesië. Men vindt er o.a. Rouw- en Woestijntapuit, Maquiszanger, Diksnavelleeuwerik, Temminck's Strandleeuwerik, Woestijn- en Rosse Woestijnleeuwerik en Atlasgrasmus. Op de pijnbomen langs de weg ten zuiden van Metlaoui vindt men soms Arendbuiszard en Lannervalk. Dichter bij Tozeur vergroot de kans voor Renvogels.

Tozeur (17 000 inwoners) is het belangrijkste handelscentrum van de Djerid. Dadels vormen de voornaamste bron van inkomsten. De oostelijke wijk valt op door een eigen architectuur, afkomstig uit Irak en Syrië. Huizen en gebouwen zijn versierd met uitstekende bakstenen, die in geometrische vormen gemetseld zijn. Er zijn een tweehonderdtal bronnen, die de oase van water voorzien volgens een sinds eeuwen gevolgd systeem.

De streek van Tozeur heeft enkele kleinere oases, met als voornaamste El Hamme en Degache. De woestijn ten noorden van Tozeur is de beste plaats van Tunesië voor de observatie van soorten als Renvogel, Rosse Woestijnleeuwerik, Bril- en Baardgrasmus en Maquiszanger.

Nefta (15 000 inwoners) was ééns de laatste Tunesische halte voor de karavanen, die naar de Sahara trokken. Door zijn 24 moskeeën behoort het tot de meest religieuze centra van het land. Nefta heeft evenals Tozeur, maar in mindere mate, opvallend gedecoreerde huizen. Het ligt op een hoogte zodat men een mooi zicht heeft op de dadelpalmboomgaarden.

De "Corbeille" is een uitgestrekte diepe put, waarin enkele honderden Dadelpalmbomen groeien en waar zich 127 bronnetjes bevinden. Zowel de palmbomen als de bronnetjes worden bedreigd door verzanding.

De interessantste soorten van de avifauna van Nefta zijn Egyptische Nachtzwaluw, Bruinnekraaf en Kroonzandhoen. Tijdens de trek komen hier nog grasmussen, vliegenvangers, tapuiten en roodstaarten bij. Enkele km voorbij Nefta, richting

Algerijnse grens, komt men in de vlakte. Deze eindeloze zoutvlakten zijn beroemd voor de luchtspiegelingen. Op verschillende plaatsten zijn hier mooie zoutkristalformaties te vinden. Ook worden overal de zogenoemde "zandrozen" te koop aangeboden : gipskristallen die tot een flinke omvang kunnen groeien. In de buurt van de zandrozenkraampjes troffen wij Woestijntapuit en Witbandleeuwerik aan. Op de terugweg van Nefta naar Tozeur kwamen hier nog Barbarijse Valk en Renvogel bij. Bij het verlaten van Tozeur langs de oase van Kriz, komt men in een vochtige zone, interessant voor vogelobservaties. De rit door het binnenland gaat langs kleine oasedorpen en door het grootste zoutmeer van de Sahara, de Chott el Djerid. Het strekt zich uit over een lengte van meer dan 200km van de Algerijnse grens tot dicht bij de Middellandse Zee. Het meer ontstaat door de winterregens. Het toestromende water lost de zouten van de bodem op. In de zomer verdampft het water en de zouten blijven weer achter.

AAN DE RAND VAN DE SAHARA

Grand Erg Oriental is de naam van de woestijn in het zuidwesten van Tunesië. "Erg" is het Arabisch woord voor zandzee.

Witbandleeuwerik

Foto: L. Lodewijckx

Woestijntapuit

Foto: H. Van der Vloet

Kebili (25 000 inwoners) is een vrij modern stadje aan de oostkant van de Chott el Djerid. De eens florerende slavenmarkt heeft plaats gemaakt voor een gewone markt, elke dinsdag. Andere bezienswaardigheden heeft het stadje niet.

Van Kebili naar Douz is 30km asfaltweg langs de boord van de Sahara. Van de soorten die hier kunnen waargenomen worden, zijn de voorname : Renvogel, Woestijnleeuwerik, Goudgele Spotlijstertimalie, Bruinnekraaf, Moorse en Egyptische Nachtzwaluw.

Douz is door zijn ligging aan de rand van de woestijn de toegangspoort tot de Sahara.

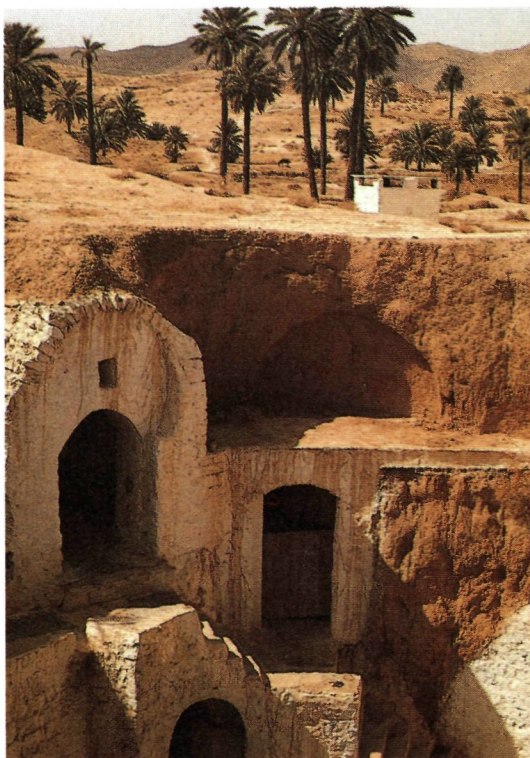
Van Kebili tot El Hamma loopt de weg door een naakte steenwoestijn. Ten zuiden van de weg ligt de bergketen van Djebel Tebagu. Van op de weg kunnen volgende soorten gezien worden : Arendbuizerd, Senegalzandhoen, Witbuik- en Zwartbuikzandhoen, Temminck's Strandleeuwerik, Woestijn- en Rosse Woestijnleeuwerik, Diksnavelleeuwerik, Kortteen- en Kleine Kortteenleeuwerik, Woestijn- en Rouwtapuit, Zwarte Tapuit, Roodstuittapuit, Goudgele Spotlijstertimalie, Woestijnvink en Bruinnekraaf. De streek waarin zich de oasedorpen El Ksar en Sembat bevinden, 30km ten westen van Gabes, is bekend als El Hamma. De El Hammarivier kruist de weg in de buurt van Sembat. Ten noorden en ten zuiden van de weg zijn de oevers van de rivier begroeid met Riet. Deze vruchtbare plaats in het midden van de woestijn trekt vele vogels aan. Vanaf 20km ten westen van El Hamma tot Gabes is de woestijn bedekt met struikgewas.

DE KRATER- EN GROTWONINGEN

Gabes (75 000 inwoners) is een moderne kuststad, omringd door een uitgestrekte oase. De 500 000 Dadelpalmbomen hebben het moeilijk : ze houden niet van de vochtige zeelucht. De tuinbouw, in de door artesische bronnen gevoede oase, is daarom van groter belang. Gabes is een voormalige Fenicische handelsnederzetting.

Djeffara is de naam van het gebied dat zich uitstrekt van Gabes tot aan de Lybische grens. Het vlakke steppelandschap wordt afgewisseld met olijfbomgaarden. Het aangrenzend berggebied wordt voornamelijk door Berbers bewoond. De Berbers richtten sterk op verdediging gerichte dorpen op : de ksour (enkelvoud ksar). Een ksar bestaat uit een grote verzameling verstrekte graanschuren of ghoffa's. De Djeffaravlakte is vooral bekend door de ondergrondse steden. Deze hadden dezelfde functie als de ksour, er waren bovendien geschikt om aan de zon te ontsnappen.

Matmata is een klein marktcentrum op 400m hoogte in de Monts des Ksour, een noord-zuid lopende bergketen. De bewoners hebben hun woningen voor bescherming tegen hitte en koude onder de grond gebouwd. De meeste huizen hebben hetzelfde patroon : een open binnenplaats, waarin zich de toegangen naar de dieper liggende kamers bevinden.

Matmata kraterwoning

Op 15km van de "kraterstad" ligt het Nouvelle Matmata (3 000 inwoners), in 1960 ontstaan als opvang voor de bewoners van het oude Matmata.

Médénine graanschuren

Vlak voor Médenine ligt een interessant gebergte. Men vindt er nog resten van loopgrachten en bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. Médenine (15 000 inwoners) is het belangrijkste marktcentrum van de Djeffara. Tot 25 jaar geleden stond hier het grootste ghorfacomplex van Tunesië met 6 000 ghorfa's, gegroepeerd in 27 ksour. De meeste werden echter plat gewalst door de bulldozers, die van Médenine een moderne stad moesten maken. Aan de rand van de stad staat het gerestaureerde ghorfacomplex, dat nu gebruikt wordt door souvenirhandelaars. Behalve die ghorfa's heeft Médenine niets te bieden. De weg naar Fom Tataouine loopt door een zand- en steenwoestijn, interessant voor leeuweriken.

Fom Tataouine (7 000 inwoners) ontstond deze eeuw als garnizoen van het vreemdelingenlegioen en ontwikkelde zich tot een belangrijke regionale markt. Het dorp zelf heeft de bezoeker weinig te bieden, maar wordt vaak aangedaan om de naburige ksour te bezoeken.

Chemini, moskee en ksar

Ksar Hadada ghorfa

In het dorp en de omgeving zijn volgende speciale soorten waar te nemen : Arendsbuizerd, Diksnavelleeuwerik, Zwarte Tapuit en Bruinnekraaf. In de woestijn ook nog Renvogel, Woestijntapuit, Woestijn- en Rosse Woestijnleeuwerik. Tot de mogelijkheden behoren ook Senegalzandhoen en Kroonzandhoen, Temminck's Strandleeuwerik, Witkoptapuit, Maquiszanger en Kraagtrap. Waarnemingen zijn mogelijk vanop de weg, vanwaar men gemakkelijk kan wandelen in de richting van de uitlopers van de bergen. Chenini is een Berberdorp, waar de bewoners zich hebben ingegraven in de steile hellingen van de berg. Alleen de witte moskee is van ver te zien. De ghorfa's van de ksar worden niet meer gebruikt, maar getuigen van de moed van de Berbers.

Ghoumrassen (5 000 inwoners) is een ander bergdorp in de Monts des Ksour. Het is de grootste ghorfaveesting van Tunesië, maar hoegenaamd niet zo pitoresk als Chenini.

Ksar Haddada ligt net als de andere bergdorpen op een heuvel. Een deel van de ksar is gerestaureerd en doet dienst als hotel en restaurant. Een km voorbij het dorp heeft men een mooi uitzicht over de kloof van de wadi. Vogelobservaties zijn mogelijk vanop de rand van de kloof.

NAAR DE LYBISCHE GRENS

Op weg naar Zarzis rijdt men langs het zoutmeer Sebkheth Aïne Maiden dat echter veel droog staat.

Zarzis (10 000 inwoners) is een oase vlak tegen Djerba. De opbrengst van de 110 000 Dadel-palmbomen en de 700 000 Olijfbomen is de voornaamste bron van inkomsten. De weg van Zarzis naar Ben Gardane is zeer geschikt voor vogelwaarnemingen.

Ten zuiden van Zarzis ligt het meer Sebkheth el Melah. Hier komen Griel, Witbandleeuwerik, Renvogel en Goudgele Spotlijstertimalie voor. Ook de kleine lagune in de buurt van Naoura is interessant. Hiervoor neemt men de weg links richting El Bibane op 17 km van Zarzis.

Op 25km van Zarzis loopt de weg tussen het meer Sebkheth Bou Djeme en de lagune van Bahiret el Bibane. Op het meer Bou Djeme zijn Flamingo's, sterns en waadvogels te zien. Bahiret el Bibane is een kustlagune, 25km lang en 10km breed. Ze is een overwinteringsplaats voor reigers, Lepelaar, Aalscholver, steltlopers, meeuwen en sterns. Vooral de Reuzenster komt er talrijk voor.

DJERBA

Djerba (90 000 inwoners) is het toeristen-eiland van Zuid-Tunesië, maar heeft ornitologisch weinig te bieden. Standvogel zijn er o.a. de Raaf en de Klapekster. Djerba is een van de plaatsen, die Odysseus aandeed op zijn omzwervingen. Met een oppervlakte van 514km² is Djerba het grootste eiland van Noord-Afrika. De Golf van Bou Grara is praktisch volledig door land omgeven. Hij vormt een pleisterplaats voor reigers, steltlopers, sterns en meeuwen. De meeste vogels worden gevonden in de buurt van de Romeinse dam en langs de kust bij de overzet tussen Adjim en Djorf.

De Romeinse dam is 6,4 km lang en eindigt in El Kantara.

Klapekster

Foto: H. Van der Vloet

Kluten & Flamingo's, Zoutmeer van Thyna

Foto : H. Van der Vloet

We begonnen de rondrit met een bezoek aan het berberdorp Guellala, bekend voor zijn aardewerk. Er Riadh heette vroeger Hara Segara, hetgeen "klein getto" betekent. Hier wonen zo'n 1 500 joden. Hun geschiedenis gaat terug tot 587 voor Christus. We bezochten er de Joodse synagoge El Ghriba.

Hount Souk is de hoofdplaats van Djerba, bekend voor de souks. In de haven bevindt zich het Spaanse fort. Ten oosten van de stad ligt een uitgestrekte lagune. We keerden terug langs de kustweg waar zich de prachtige stranden en hotels bevinden.

Grutto's, Zoutmeer van Thyna

Foto : H. Van der Vloet

DE GOLF VAN GABES

De Golf van Gabès is een van de belangrijkste overwinteringsplaatsen voor water- en waadvogels. Tussen Sfax en Kneiss werden 35 watervogel- en 33 steltlopersoorten geteld. Hiervan overschrijden 19 soorten ruimschoots de minimale aantalsgrens van de Conventie van Ramsar. Bovendien komen er 3 bedreigde vogelsoorten voor : de Grote Zilverreiger, de Lepelaar en de Dunbekwulp.

We deden vogelwaarnemingen in de baai en aan de haven van Maharès.

De Salinas de Thyna liggen 10km ten zuiden van Sfax. Een grindweg loopt naar de zoutmeren. Na 1,5km komt men aan een splitsing : de weg links gaat naar de westelijke kant van de salinas, de weg rechts gaat naar de kust vanwaar men verder noordelijk kan wandelen. Beide wegen staan in verbinding.

De zoutmeren hebben een lengte van 6km vanaf de vuurtoren tot aan Sfax. De breedte bedraagt 3km in het zuiden, maar versmalt tot 500m in het noorden. De smalle zoutmeren vormen een paradijs voor overwinterende en trekkende water- en waadvogels. Een hele dag volstaat nauwelijks voor een bezoek aan de zoutmeren.

Bij de waar te nemen vogels horen : Geoorde Fuut, Lepelaar, Flamingo (broedvogel), Steltkluut (broedvogel), Strandplevier (broedvogel), Grutto, Poelruiter, Dunbekwulp, Audouin's Meeuw, Lachstern, Reuzenstern, Bengaalse Stern, Grote Stern, Visdief (broedvogel), Kleine Stern (broedvogel), Zwarte Stern, Witvleugel- en Witwangstern.

Begin april waren de Flamingo's volop bezig met de bouw van hun kratervormige aarden nesten. Steltkluten en Strandplevieren hadden al jongen. Sfax (250 000 inwoners) is na Tunis de belangrijkste stad van het land. De medina is nog bijna geheel ommuurd. Wat in de souks van Sfax opvalt, is het ontbreken van straten met alleen voor toeristen bestemde koopwaar. In de zuidwesthoek staat de weinig boeiende kasbah.

DE KERKENNAH-EILANDEN

De Kerkennah-eilanden bestaan uit twee grotere, door een dam met elkaar verbonden, eilanden en een reeks kleinere. Ze zijn vlak, zonderig en bedekt met Dadelpalmbomen.

Opvallend is het aantal Grielen dat hier voorkomt.

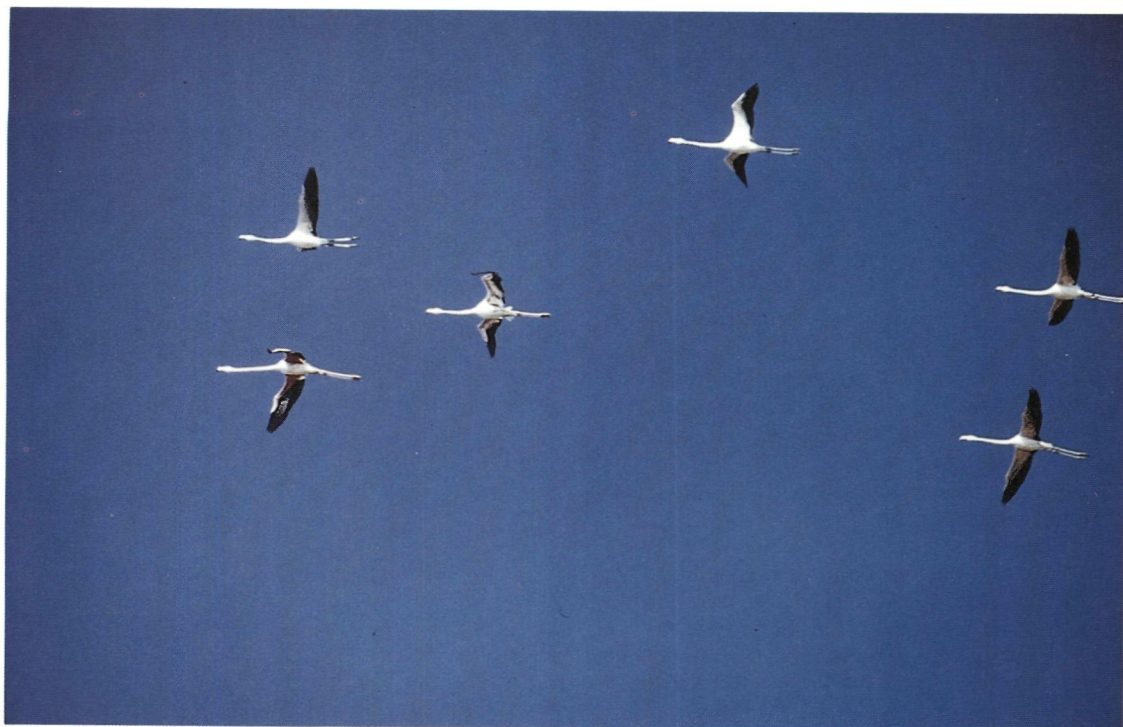
Kerkennah-eilanden, typische klederdracht

Op geschikte plaatsen vindt men vele soorten sterns en in de lagunen waadvogels. Tijdens de overzet met de veerboot moet men opletten voor Kleine Jager, Kuhl's en Noordse Pijlstormvogel en Dougall's Stern.

In de hoofdplaats Remla was er de wekelijkse markt (donderdag), waar we buiten de typische waren ook de pittoreske klederdracht van de vrouwen konden bewonderen.

EL DJEM

Sebkhet el Djem is een smal zoutmeer, 15km ten zuiden van het dorp El Djem, op de weg van Sousse naar Sfax. Alhoewel niet bijzonder belangrijk, kan het meer toch een pleisterplaats vormen voor Steltkluut, Kluut en Fuut. Ook Flamingo, Vorkstaartplevier, waadvogels en sterns komen er voor en in de omgeving Kortteen- en Kleine Kortteenleeuwrik. Het amfitheater van El Djem behoort tot de grootste ooit gebouwd. Het monumentale bouwwerk is goed bewaard ge-

Flamingo's bij luchthaven Monastier

Foto : P. Electeur

bleven, hoewel de trappen en bankjes die aan 35 000 mensen plaats boden, vrijwel geheel verdwenen zijn in later gebouwde woonhuizen. In de muren van het amfitheater broeden Torrenvalk, Rotsmus, Rotsduif en Zwarte Spreeuw. Aan de rand van El Djem (10 000 inwoners) staat het museum. Het bezit een prachtige verzameling mozaïken. Wat er verder nog is blootgelegd van het oude Thysdrus- cisternen en thermen – is weinig imponerend.

BESLUIT

Beide reizen werden een succes, zowel ornitologisch als cultureel. De eerste groep bezocht de zand- en steenwoestijn van het zuiden en moest

hierdoor meer kilometers afleggen.

De tweede groep besteedde vooral aandacht aan het vruchtbare en groene noorden. Beide groepen verbleven een week in de buurt van Sousse. De eerste groep noteerde 135 vogelsoorten, waaronder enkele zeldzame woestijnvogels.

Dat de tweede groep 173 soorten kon zien is te danken aan de rijkere biotopen van Tunis, Cap Bon en Garaet Ichkeul, maar ook aan de latere datum waardoor heel wat zomergasten terug of op doortrek waren.

Ik dank Yvan Desseyn en Dirk Colin voor het samenstellen van de vogellijst en het opstellen van het ornithologisch verslag, respectievelijk voor de eerste en tweede reis.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier.

ZOEKERTJE

Te koop

Forster und Wohlfahrt "Die Schmetterlinge Mitteleuropas" (5 delen).
Als nieuw, prijs overeen te komen.

F. Van Deuren 014 / 67 97 31

TUNESIË : MAART – APRIL 1989

ORNITHOLOGISCH VERSLAG.

D. Colin en Y. Desseyn.

Een eerste Wielewaalgroep bezocht van 25 februari t.e.m. 11 maart 1989 het midden en het zuiden van Tunesië. Van 25 maart tot 8 april bracht een tweede groep een bezoek aan het noorden en het midden van het land.

Kaart G. Driessens

Futen – Reigerachtigen – Eenden.

Aan ieder meer troffen we Geoorde Futen in betrekkelijke grote aantallen aan. Zo zaten er op 27 februari 20 ex. op de lagune van Halk el Menzel.

Nabij Garaet Ichkeul zagen we aan de rivier Sedjenane 40 Koereigers en 20 Purperreigers. Een Zwarte Ibis hield zich op tussen de vele Kleine Zilverreigers aan Garaet Ichkeul op 28 maart. We ontdekten een Grote Zilverreiger bij de zoutmeren van Monastir en de Salinas de Thyna. Op 10 maart verbleven in Thyna nog 4 Grote Zilverreigers.

Zowel bij Tunis, Kniss en Salinas de Thyna vertoefden groepen Lepelaars. Ooievaarstrek zagen we vooral tijdens de laatste week van maart. Op de vlakte ten noordwesten van Kairouan rustten een vijftigtal Ooievaars uit. Opvallend waren de grote aantallen Flamingo's die we bijna dagelijks aantroffen. Nestbouwende Flamingo's stelden we vast aan de Salinas de Thyna. Aan het meer van Garaet Ichkeul graasde nog een groep Grauwe Ganzen. Bij de eenden noteerden we nog vele overwintelaars zoals Smient en Pijlstaart, maar Slobeend en Tafeleend waren nog in zeer grote aantallen aanwezig. Een mannetje Witoogend werd gezien bij Halk El Menzel en Oued Sed op 31 maart. Op dezelfde dag zwommen er 3 Marmereenden tussen het Riet van Oued Sed. Verder deden we waarnemingen van Fuut, Dodaars, Kleine Zilverreiger, Blauwe Reiger, Bergeend, Wilde Eend, Wintertaling, Zomertaling en Kuifeend.

De eerste groep zag op 28 februari ook nog Krakeenden op het water van Metbasseta. Deze groep noteerde ook een Waterhoen (zeldzame wintergast in het zuiden) aan de Oued El Hamma, ten westen van Gabes.

Zeevogels.

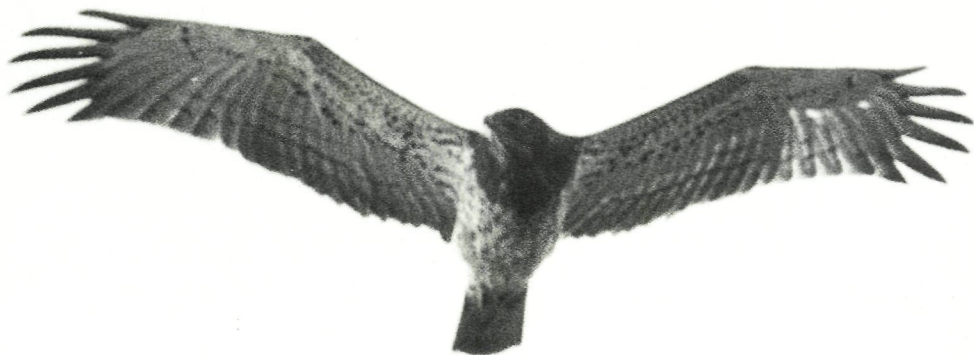
Op 6 maart staan de moedigen van de eerste groep vanaf zonsopgang op de pier van het vissershaventje van Gabes. Geoorde Futen, 15 Kuhls' Pijlstormvogels, Aalscholvers, Kleine Zilverreigers, 5 Kleine Jagers, Dunbekmeeuwen, Zwartkopmeeuwen, Reuzensterms en Grote Sterms komen er alle vissen in en rond de haven, vaak dichtbij ! Klap op de vuurpijl is een Slechtvalk, die zich door een wolk meeuwen boort, een Kokmeeuw grijpt, maar deze terug moet loslaten. Wat een schouwspel !

Op 7 maart geniet dezelfde groep op het hotelstrand in Zarzis van Aalscholver, Kuifaalscholver, Dunbekmeeuw, Reuzensterm, Grote Sterm, e.a. Indrukwekkend waren de aantallen Kuhls' en Noordse (Vale) Pijlstormvogels die men zag passeren op 26 en 27 maart. Het ging om duizenden exemplaren. Een indruk : tijdens een uur tellen liepen de aantallen passerende Kuhls' Pijlstormvogels op van 50 tot 300 per minuut. Later op de reis minderde dit wel. Op 30 maart vloog er een Stormvogeltje langs de Kaap bij Monastir. Andere vastgestelde zeevogelsoorten waren 46 Jan van Genten, 11 Grote Jagers, 12 Kleine Jagers, zeer veel Aalscholvers en 1 en 21 Kuifaalscholvers respectievelijk op 26 maart bij Kelibia en 5 april bij Monastir.

Prooivogels

De eerste groep zag een Barbarijse Valk in de palmoase van Degache tegen Tozeur. Ook bij Bahiret el Bibane tegen de Lybische grens werd deze valk nog waargenomen. In die streek zijn de Steenuiltjes algemeen.

De prooivogel die de meeste aandacht kreeg tijdens de tweede reis was de Lannervalk. In totaal tekenden we 9 exemplaren op. Toevallig ontdekten we drie nesten en konden evenveel aflossingen aan het nest opmerken. Dat Slechtvalken in Tunesië niet uitsluitend kustgebonden zijn, bewezen onze waarnemingen van Garaet Ichkeul, Zahouan, Metbasseta en Djebel Chefarine. We ontdekten een nest ver landinwaarts. De Kleine Torenvalken aan de Romeinse Aquaduct ten zuiden van Tunis kenden veel bijval. Rond het amfitheater van El Djem vliegt met zekerheid een kolonie Kleine Torenvalken. Op ruime belangstelling konden de Arendbuizerden rekenen. Naast een Steenarend bij het stuwmeer Oued El Hadjel werden de volgende prooivogelsoorten vastgesteld : Zwarte Wouw, Aaggier, Bruine Kiekendief, Dwergarend, Slangenarend, Visarend en Torenvalk.

Slangenarend

Foto : J. De Ridder

Hoenderachtigen – Steltlopers

Tussen Medenine en Zarzis vond de eerste groep Kwartels bij een nog met water gevulde Oued. Zij zagen Barbarijse Patrijzen aan de wadi van Ksar el Hadada.

De Barbarijse Patrijs leverde de tweede groep veel zoekwerk op, maar ze troffen ze aan in de Djebel Chefarine en op de Kerkennah-eilanden. Reeds op honderd tot hondervijftig meter afstand liepen ze bij het minste onraad weg. Gelukkig zijn er in het voorjaar roepende mannetjes die zich fantastisch laten bekijken.

De eerste groep exploreerde de zandwoestijn ten noorden van Tozeur. Er werd uitgestapt aan de kurkdroge Oued Selja, evenwijdig met de weg naar Degache. Als we nauwelijks uit de car zijn vliegen er drie Renvogels op, die zich wat verder schitterend laten bekijken. We zien de soort nogmaals langs de weg van Nefta naar Tozeur en aan de voet van de bergketen Djebel Tebaga tussen Kebili en Gabes.

Tijdens de rondrit van Djerba op 7 maart zag de eerste groep Kraanvogels, die op het eiland overwinteren. De dag werd afgerond met een eenzaam roepende Kraanvogel die tegen de bloedrode zonsondergang over de palmbomen gleed : Noord-Afrika op zijn best !

In de zoutmeren van Sahline, tegen de luchthaven van Monastir, zag de eerste groep een aantal Goudplevieren en een enorm aantal Kluten. Deze laatste waren ook talrijk aanwezig in de zoutmeren van Thyna bij Sfax.

Zes Kraanvogels foerageerden bij de Dar Bel Ouar. Grielen waren in de kustzone en vooral in de Kerkennah-eilanden talrijk. Over het meer van Metbasseta vlogen ongeveer 500 Vorkstaartplevieren. Bij de steltlopers deden we volgende opmerkelijke vaststellingen : de 14

Steltkluut

Foto : H. Van der Vloet

Morinelplevieren nabij Dar Bel Ouar waren moeilijk te benaderen en de 35 Poelruiters bij de Salinas de Thyna vormden een hoog aantal voor Tunesië. Markant is het biotoopverschil tussen Kleine Strandloper en Temmincks Strandloper. Vastgestelde steltloperssoorten waren Kleine Plevier, Bontbekplevier, Strandplevier, Zilverplevier, Kanoetstrandloper, Krombekstrandloper, Bonte Strandloper, Kempphaan, Watersnip, Grutto, Regenwulp, Wulp, Zwarte Ruiter, Tureluur, Groenpootruiter, Witgatje, Bosruiter, Oeverloper en Steenloper. Vele steltlopers moesten de trek noordwaarts nog aanvangen.

Flamingo's

Foto : H. Van der Vloet

Meeuwen – Sterns

De onvolwassen kleden van de Zwartkopmeeuw brachten deze reis menig waarnemer in verwarring. De ongelooflijk talrijke Dunbekmeeuwen boden een uitstekende kans om de verschillende leeftijden met elkaar te vergelijken. Op 29 maart vloog er op het strand van Nabeul een adulte Audouins Meeuw. De stern, die de meeste belangstelling kende, was de Reuzenstern. Het dertigtal exemplaren op de Kerkennah-eilanden en de 15 op de Salinas de Thyna oogstten veel bijval. Op de laatste plek slaagden we erin om 5 sternensoorten in één telescoopbeeld te vatten: Dwergstern, Visdief, Grote Stern, Lachstern en Reuzenstern.

De eerste groep zag wel herhaaldelijk de andere soorten maar noteerde slechts één Dwergstern te Maharès.

Zandhoenders tot Spechten

De eerste groep zag Rotsduiven in Makthar. De tweede groep noteerde meer soorten. Nabij Dar Bel Ouar en Kairouan zagen we telkens 2 Zwartbuike zandhoenen. Palmtortels troffen we overal aan. Aan het hotel in Nabeul hoorden we een Dwergooruil. Leuk waren de Vale Gierzwaluwen die kwamen drinken aan het zwembad van het hotel in Sfax. Enkele IJsvogels en kleine aantallen Bijeneters werden genoteerd.

Draaihalzen lieten zich bewonderen in Oued Sed (1) en op de Kerkennah-eilanden (3). Een exemplaar bleef een kwartier lang op de elektriciteitsdraad zitten. Moeilijker werd het wanneer de Draaihalzen zich verstopten in de takken van de palmbomen.

Zangvogels

De eerste groep deed de woestijn in het zuiden aan en zag hierdoor meer leeuweriken en tapuiten. Zo maakten we op de weg van Tozeur naar Nefta, aan de rand van de Chott el Djerid, kennis met Rosse Woestijnleeuwerik, Witbandleeuwerik, Zwarte Roodstaart (wintergast) en Woestijntapuit.

De weg van Kebili tot El Hamma vormt een goed uitgangspunt voor onderzoek van de steenwoestijn aan de voet van de bergketen Djebel Tebaga. Renvogel, Woestijnleeuwerik, Woestijntapuit, Roodstuittapuit, Rouwtapuit, Sar-

Afrikaanse Pimpelmees

Foto: L. Lodewijckx

dijnse Grasmus en Woestijnvink werden er alle gezien.

Bij Metbasseta noteerde de eerste groep de Kalanderleeuwerik.

In de Djebel Cherichera en Djebel Chefarine maakten we kennis met de merkwaardige zang van de Woestijnleeuwerik. Ook de zang van de Theklaleeuwerik verbaasde ons aldaar. Door hun talrijkheid konden we de Kleine Kortteenleeuwerik uitvoerig bestuderen.

Tussen de vele rondtrekkende zwaluwen op de Kerkennah-eilanden ontdekten we op 6 april een Roodstuitzwaluw. Naar het einde van de reis toe zagen we meer Duin- en Boompiepers. Aan Garaet Ichkeul vertoefden op 28 maart 3 Waterpiepers. Roodkeelpiepers werden waargenomen te Mahares (4) en op de Kerkennah-eilanden (2). Op 31 maart in de Oued Sed bekeken we aandachtig 2 mannetjes Balkan Gele Kwikstaart.

Verder noteerden we vogels met eigenschappen van Gewone, Italiaanse en Iberische Gele Kwikstaart. Tot grote verrassing zette een Rosse Waaierstaart zich neer voor de rustende groep Wielewalers in de Oued Sed op 31 maart. De soort werd nog gezien in de Djebel Cherichera, Djebel Chefarine en op de Kerkennah-eilanden. De grootste bewondering deze reis ging uit naar de Diadeemroodstaart. Men mag zich niet laten misleiden door hun zwarte-meets-achtige roep en vinkachtig vliegbeeld. De mannetjes zijn inderdaad pareltjes van vogels.

Op 27 februari vond de eerste groep in een cactuskraal bij Menzel Dar Bel Ouar een mannetje Diadeemroodstaart, de eerste van de lange serie. Het vogeltje zal zich de ontmoeting met de in extase verkerende Wielewalers nog lang herinneren. Zwarte Tapuiten werden waargenomen

Zwarte Tapuit

Foto: H. Van der Vloet

nabij Takrouna en in de Djebel Cherichera en Djebel Chefarine. Blauwe en Rode Rotslijster bleven grote waardering genieten. Het noorden van Tunesië bood ons allerlei zangvogels die elders op de reis ontbraken: Kortteenleeuwerik, Veldleeuwerik, Winterkoninkje, Heggemus, Waaierstaartrietzanger, Vale Spotvogel, Brilgrasmus, Spreeuw, Huismus, Cirlgors en Rietgors. Nabij Oued Sed zagen we Orpheusgrasmus en Baardgrasmus. De eerste groep zag de Sardijnse Grasmus in Sahline en bij de aquaduct van Djebel Cherichera.

In de palmoase van Douz zagen we op 5 maart de eerste 3 Goudgele Spotlijstertimalies. De soort werd nog waargenomen langs de weg van

Spaanse Mus

Foto: L. Lodewijckx

Medenine naar Zarzis. Ook in een zeer gecultiveerd landschap nabij Sebket El Djem werden 4 Goudgele Spotlijstertimalies ontdekt. Deze eigenaardige vogels lieten zich langdurig bekijken. De ondersoort ultramarinus van de Pimpelmees zorgde door zijn donkere kleur en verschillende zang voor veel verwarring. Dit gold ook voor de Noordafrikaanse Vinken. Op 31 maart bood de Oued Sed ons ook nog 3 Wielewalers.

Klapekster en Roodkopklauwier werden veelvuldig waargenomen. Op Cap Bon werd op 26 maart een Ekster en nabij Zaghuan op 29 maart een Vlaamse Gaai gezien. De eerste groep ontdekte een Raaf in de ruïnen van Makhtar. In de parken vielen de vele Zwartkoppen op. Ook de Europese Kanarie, Spreeuw, Zwarte Spreeuw en Spaanse Mus lieten zich niet onbetuigd. Rotsmussen lieten zich goed bekijken aan de Romeinse aquaduct. Het terrasje aan de Tempel van het Water in Zaghuan bood vele vogels. We hadden er een goede uitkijk op de vele prooivogels, ook scharrelden er rond het

Gestreepte Gors

Foto: L. Lodewijckx

terras een Kleine Zwartkop, een Diadeemroodstaart, een Blauwe Rotslijster en 6 Kruisbekken die zich uitermate tam gedroegen.

Vele Woestijnvinken en enkele Gestreepte Gorzen werden waargenomen in de beide Djebels. Een per toeval gevonden drinkplasje bood ons de gelegenheid om beide soorten uitvoerig te bekijken.

Aan vele waarnemingen zullen we goede herinneringen blijven houden. Dit voorrecht hebben we te danken aan de organisatie en voorbereiding van H. Franckx. Op ornithologisch vlak mogen we zeker van een geslaagde reis spreken.

Derde nationale buitenlandse reis

ISRAEL: van zondag 30 september t.e.m. zondag 14 oktober 1990.

De moderne staat Israël is het nieuwe thuisland van het over de gehele wereld rondzwervende Joodse volk, herrezen uit niet veel meer dan zand en smart. Het is slechts 125 km breed en 445 km lang, maar geen ander land ter wereld is toebedeeld met zulke een verscheidenheid aan bezienswaardigheden.

Gelegen op het kruispunt van drie continenten is het door de eeuwen heen gekoloniseerd geweest door verschillende volkeren met hun eigen beschaving. Een bezoek aan de over het hele land verspreide ruïnes brengt u dan ook voortdurend in confrontatie met het verloop van onze geschiedenis.

De hoofdstad Jeruzalem, heerlijk gelegen op de heuvels van Judea, is de heilige stad van de Moslims, Joden en Christenen. Jaarlijks trekken honderdduizenden pelgrims naar dit bedevaartsoord. Jeruzalem is een smeltkroes van culturen, religies en volkeren, waar Oost en West in elkaar verweven zijn.

Een bezoek aan Israël zou echter niet volledig zijn zonder aandacht te besteden aan zijn wonderbare natuur in een diversiteit van landschappen. Het heeft zonoevergoten stranden aan de Middellandse Zee en de Rode Zee, groene heuvels in Galilea, Judea en Samaria, in het noordoosten van de Golanhoogte met de besneeuwde Mt Hermon, woestijnen die er als een maanlandschap uitzien, schitterend bloeiende plantages, de Jordaanvallei met het Meer van Galilea en de desolate Dode Zee, smalle canyons met klaterende watervallen en koraalriffen in

Informatiebronnen

Thomsen P., Jacobsen P., 1979. *The Birds of Tunesia*, Jelling Bogtrykki Aps Copenhagen, Denmark.

D. Colin, Hovesteenweg 36m 2530 Boechout tel.03/455 88 05 (reis van 25/3 t.e.m. 8/4/89)

Y. Desseyn, Fabiolalaan 60, 8600 Menen (reis van 25/2 t.e.m. 11/3/89)

Tunesië-reis

Nog enkele plaatsen vrij. Dadelijk inschrijven. Voor meer inlichtingen, zie Wielewaal-september.

de Golf van Aqaba. Bovendien ligt Israël op de migratieroutes van vele trekvogels en trekt daardoor in het voor- en najaar ornithologen aan van over de hele wereld, die er in de verschillende biotopen meer dan 350 soorten kunnen aantreffen en bijzonder geïnteresseerd zijn in de roofvogeltrek. Alhoewel het begin oktober in Israël nog volop zomert, is de herfsttrek er op zijn hoogtepunt.

In een 10-daagse rondreis proberen we natuur, cultuur, religie en historie op een aangename wijze met elkaar te combineren. Daarna voorzien we een 2-daags verblijf in de omgeving van Eilat, een mondaine badplaats aan de Rode Zee, dat een ruime waaier aan mogelijkheden biedt aan zowel de zonneklipper, duiker, wandelaar en vogelliefhebber. Van hieruit organiseren we ook een 2-daagse tocht naar de Sinaïwoestijn.

We overnachten steeds in comfortabele kibbutz-hotels, waarvan sommige beschikken over een zwembad. De rondreis geschiedt met behulp van gidsen van de Israëlische Vereniging voor Natuurbescherming.

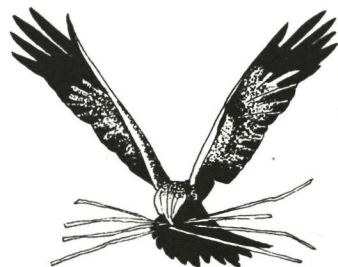
Richtprijs: 65.000 F op basis van volpension en verblijf in tweepersoonskamers, fooien en taksen inbegrepen.

Inschrijving door storting van 10.000 F op postrekening 000-0319785-73 van De Wielewaal vzw, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

Reisleider: H.Franckx

Lees ook het verslag van vorige reis, verschenen in Wielewaaljaargang 1986, meinummer.

voor U gesprokkeld

- De bekende Britse natuurbeschermer Sir Peter Scott is op woensdag 30 augustus 1989 op 79-jarige leeftijd in Bristol overleden. Sir Peter was de zoon van de beroemde Noordpoolreiziger Sir Walter Scott. Hij heeft 18 boeken geschreven over de fauna en flora en talrijke TV-films geregistreerd. Hij gold tevens als één van de beste tekenaars van de vogel- en natuurwereld uit de twintigste eeuw. Hij ontwierp o.a. het WWF-Pandabeertje. In 1946 stichtte hij "Wildlife and Wetland Trust" en in 1961 richtte hij samen met Julian Huxley het World Wildlife Fund op. (G.v.A.)

- De eerste KWB-prijs werd op 8 april 1989 uitgereikt aan Staatssecretaris Miet Smet als waardering voor welbepaalde beleidsmaatregelen voor het leefmilieu. Bij het bronzen beeld "Uitkijken" van beeldhouwer bronsgieter Bert van Ransbeek hoorde een cheque van 10.000 F. De Staatssecretaris nam echter de cheque opnieuw ter hand en voegde er uit eigen beweging nog een aan toe, want zij had besloten twee verenigingen te bekronen met elk 10.000 F. ABBLO (Actiecomitee ter Beveiliging Leefmilieu Linkeroever; zij was indertijd medestichter en eerste voorzitter) en de Wielewaal van het Waasland. (uit Raak, mei 1989).

- Momenteel wordt er propaganda gevoerd voor kartonnen verpakking in de plaats van plastic. Onder het groene tintje van natuur- en milieu-behoud tracht de verpakkingindustrie zo de wegwerptrend goed te praten. Nu zijn bossen geen onuitputtelijke bron van hout. Papier- en kartonindustrie veroorzaken veel watervervuiling. Afvalverbranding bezoedelt dan weer de lucht. De beste oplossing vormen glazen flessen met statiegeld. na herhaaldelijk gebruik kunnen die nog als recyclageglas dienst doen. (Samenvatting van een brief van J.M.Cottyn, Kortrijk).

- Het nationale park van Ordesa en van de Monte Perdido (Spanje) heeft het Europese Diploma van de Raad van Europa gekregen. Tegelijkertijd is een Handvest ondertekend voor

samenwerking met het nationale park van de westelijke Pyreneeën, dat aan de overkant van de grens in Frankrijk ligt.

- Het Ornithologisch Centrum van Champagne-Ardenne (in Noord-Oost Frankrijk) overweegt de aankoop en de inrichting van een landbouwgebied bij het meer van Der, dat sinds het begin van de 80er jaren één van de vier belangrijkste pleisterplaatsen in West-Europa is geworden voor Kraanvogels (zo'n 40.000 exemplaren op doortocht in maart 1988, met overnachtingen van maximaal 25 000 vogels) (Centre ornithologique Champagne-Ardenne, Drosnay, F - 51290 Saint-Rémy-en-Bouzemont).

- Het Parlement van de Balearen heeft de archipel van Cabrera (Mallorca) tot nationaal park aangewezen en een groot gedeelte ervan tot integraal reservaat. Alle Mediterrane vogelsoorten komen er voor, waaronder Eleonora's Valk en Visarend. Ook de Monniksrob leefde in deze wateren en zodra de wet definitief is goedgekeurd door het Parlement in Madrid en het park realiteit wordt, kan deze diersoort opnieuw worden uitgezet.

- Sinds kort telt Tsjechoslowakije een vijfde nationaal park. De bergketen van de kleine Tatra strekt zich uit over zo'n vijftig kilometer in het noordwesten van Slowakije en is op sommige punten 16 km breed. Het park behoort vanwege zijn afwisselende landschappen en zijn rijk planten- en dierenbestand tot de meest bezochte berggebieden in Centraal-Europa.

- Verschillende internationale organisaties spannen zich al zo'n 20 jaar in voor het behoud van één van de belangrijkste waterlanden in het Middellandse Zeebekken : Gareat el Ichkeul. Dit complex van ondiepe meren en delta's dat zich uitstrekt over 12 600 ha, herbergt in sommige winters meer dan 100 000 eenden en Meerkoeten, evenals Grauwe Ganzen. De toekomst van dit waterrijke gebied, dat is aangewezen als nationaal park, onder bescherming staat van het

Verdrag van Ramsar en opgenomen is op de lijst van reservaten van de biosfeer, was echter niet zeker. Iedere hydraulische ingreep, ten behoeve van irrigatie, in de rivieren die dit ecosysteem voeden zou onvermijdelijk hebben geleid tot verhoging van het zoutgehalte in dit milieu met alle ecologische consequenties daaraan verbonden. Thans schijnt het evenwicht in dit gebied gegarandeerd te worden door de uitvoering van bepaalde werking door de Tunesische regering.

– De petitiecampagne van Broederlijk Delen voor het behoud van de tropische regenwouden bracht in Vlaanderen 650.000 handtekeningen op. Tijdens een plechtigheid in New York zullen aan Secretaris Perez de Cuellar van de Verenigde Naties 3 miljoen handtekeningen worden overhandigd voor een manifest betreffende de regenwouden.

– De meeste Eidereenden op het Nederlandse deel van de Waddenzee lijden aan een worminfectie in het maagdarmkanaal, waartegen nog geen remedie bestaat. De vogels krijgen de wormen binnen door het eten van met een onbekende parasiet besmette krabbetjes en kreeften. Men vermoedt dat de worminfectie te maken heeft met de vervuiling van de Waddenzee. Dit is echter nog niet aangetoond.

– Wielewaal Schelde–Leie is sinds 1989 terug de grootste Wielewaalafdeling qua ledenaantal uit het Vlaamse land. 384 leden betaalden dit jaar de lidmaatschapsbijdrage. Dit betekent een aanwinst van 124 leden in vergelijking met 1988. Ook de Wielewaal nationaal bloeit: 5.553 leden betaalden hun bijdrage tegenover 5.030 in 1988. Een aanwinst van 10% !

– Enkele tientallen leden van de Werkgroep Hobokense Polder gaven op woensdag 27 september 55.000 handtekeningen af bij minister Waltniel. Al die mensen hopen nu dat de minister de Hobokense Polder tot natuurgebied zal verklaren. Deze polder is 132 ha groot en wordt bedreigd. Er bestaan immers plannen om 23 ha van het gebied om te vormen tot woonzone en nog eens 45 ha tot recreatiegebied.

– De Vlaamse regering heeft op woensdag 27 september het nieuwe bosdecreet goedgekeurd. Hiermee wordt het oude Boswetboek, dat dateert van 1854, gewijzigd. Volgens minister Kelchtermans, die het nieuwe ontwerp heeft ingediend, moeten er nu in Vlaanderen 70.000 tot 140.000 ha bos geplant worden.

– Eveneens op voorstel van minister Kelchtermans moet er in Kluizen een nieuw spaarbekken voor de drinkwatervoorziening aan de kust komen. Het probleem Ter Yde is hiermee

definitief van de baan.

– De Vlaamse executieve heeft op woensdag 27 september ook besloten geen wijziging van het gewestplan Masland door te voeren ten behoeve van de bouw van een bungalowpark van Center Parks in Maasmechelen.

– De Wielewaal stuurde voor al deze besluiten brieven van dank en lof aan de betrokken minister.

H. Franckx.

Bronnen : Aves 26/1, Brit. Birds 82/7, Dutch Birding 11/2, Haaklewie 19/4, Nieuwsbrief Vlavo 2, Voedertafel 0/1, W.W.R.G. Report 1987–88.

– In de Amsterdamse Waterleidingsduinen leven een aantal Vossen; de meeste op de grond broedende vogelsoorten ontvluchten het gebied. De Stormmeeuw niet. Zij past zich aan de predatie door de Vos aan door in bomen en struiken te broeden.

– Op 21 augustus trokken er over Gibraltar samengegeld 5 760 Zwarte Wouwen, richting Afrika.

– Het aantal broedende Visarenden in de D.D.R. blijft stijgen : 120 paar in 1985, 140 paar in 1988; maar het aantal exemplaren Grote Trap daalt er gestaag : 460 in 1985, 300 in 1988.

– In de Ebro–delta (Spanje) broedde in 1988 voor het eerst én met succes, een paartje Reuzensterren.

– De kolonisatie van de Turkse Tortel zet zich nog altijd verder, recent werd Marokko bereikt.

– Marters gebruiken nestbakken voor Bosuilen als slaapplek. Een tijdje geleden werd in Wallonië een nest Wilde Katten in zo'n bak gevonden : ze waren er een uiltje aan het vangen.

– In Britse gebieden met veel regenval geven Kerkuilen de voorkeur aan broedplaatsen in gebouwen terwijl in streken met minder regen in boomholten gebroed wordt.

– Door de Belgische ringers werd in 1988 een totaal van 544 089 vogels geringd; daarvan waren er 104 586 in het nest. Koplopers hierbij waren 30 011 Koolmees, 30 056 Pimpelmees, 8 768 Boerenzwaluw en 6 339 Kokmeeuw.

Van de overige 439 503 vogels overschreden 17 soorten de kaap van de 10 000; de top tien : nummer 1 Zwartkop gevolgd door Kleine Karekiet, Graspieper, Roodborst, Tuinfluiter, Heggemus, Tijftjaf, Boerenzwaluw, Veldleeuwrik en Koolmees.

Rogier De Fraine

van Aalscholver tot Zeis

Over de uitbreiding van de Tikkebroeken

Zoals reeds kort aangekondigd in het julinummer, is de Tikkebroeken opnieuw met 1ha 48a uitgebreid. Het betreft één van de belangrijkste percelen van het reservaat.

In de voedselrijke zone tegen de beek treffen we Waterviolier, opvallend veel Dotterbloem, Stijve Zegge, Wijdarige Zegge, Elzenzegge en Moerasviooltje aan. De aanwezigheid van huisjesslakken wijst op mineraalrijke omstandigheden, een situatie die in de Tikkebroeken erg beperkt is in oppervlakte. Het aanwezige Riet wordt nu nog onderdrukt door wilgenopslag, maar dit zal door vrijstelling uitgroeien tot een heus rietveld.

Verder verwijderd van de beek krijgen we een overgang van Riet naar Gagel, samen met Veenpluis en veel Dopheide. Verschillende Koningsvarens en vooral het talrijk aanwezige Moerasviooltje op de beschaduwde paden trekken de aandacht.

Vogelliefhebbers zullen er zeker het Blauwborstje horen en met een beetje geluk de Waterral zien. De paadjes door het riet worden vaak gebruikt door deze geheimzinnige knorrer van het rietmoeras.

Op 21 en 22 juli startten we reeds met de beheerswerken. De verstikkende wilgenopslag werd gedeeltelijk uitgekapt, zodat het rietveld kan aansluiten bij een reeds bestaand rietveldje dat al eigendom was van De Wielewaal.

Plaatsen met Moerasviooltje zullen niet vrijgesteld worden aangezien de soort hierdoor tijdelijk kan verdrongen worden door agressievere planten.

Het broedbestand van 10 of meer Blauwborsten en zeker 3 paar Waterrallen kan nog aangroeien.

B.Bosmans, M.Smets

Help ons de administratiekosten te drukken.

Gebruik bijgevoegd overschrijvingsformulier voor de betaling van uw bijdrage voor 1990.

Wij danken u.

Verenigingsberichten

Wielewaal organiseert conservatordag te Hingene

De vzw De Wielewaal, Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie, heeft op zaterdag 2 september jl. te Hingene de 6de gemeenschapelijke conservatordag georganiseerd.

Op de afspraak in zaal Wateringe een 100-tal conservators die aan de voormiddagssessie deelnamen. In de namiddag was er dan weer ruimte voor een natuurbezoek aan het reservaat De Scheldeschorren met later nog een geleid bezoek aan De Notelaer. Nationaal Wielewaal-voorzitter Franckx was persoonlijk aanwezig en sprak de conservators toe. Nog heel wat gast-sprekers kwamen later in het academisch gedeelte ruim aan bod.

Gast sprekers

Als lid van de inrichtende afdeling mocht Bornemnaar Koen Grolus in extremis nog de openingsrede inzetten ter vervanging van dhr. Verbeke, bioloog. Hij gaf een interessante lezing over het beheer van zoetwatergetijdengebieden, zoals de lokale Wielewaalafdeling te Hingene, vlak aan de Notelaer een reservaat beheert. Het beheer van dergelijke zoetwaterschorren is van levensbelang voor veel biologisch leven. In de lezing kwam dan ook meermaals de vervuiling aan bod als voornaamste vijand van deze schorren. De berichtgeving over de toekomst werd door bioloog Verbeke erg somber geschilderd bij monde van dhr. Grolus. Zo zou sedert '84 geen enkele verbetering zijn opgetreden in de waterkwaliteit. Spreker stelde verder nog vast dat ruim 75% van alle oppervlaktewater in Vlaanderen biologisch dood is.

De tweede spreker was Walter Roggeman, chef van het Belgisch Ringwerk aan het KBIN en secretaris van Natuurreservaten. Hij had het over jacht en natuurbehoud, een streven dat in Vlaanderen gelukkig erg streng wordt toegepast, al kan men op privaat domein echt heel weinig uitrichten voor bescherming.

Deze conservatorsreunie liet ook nog een en ander zien aangaande het sociale statuut van deze mensen. Vermits beheerders, conservators, opzichters, natuurvrijwilligers enz. vaak werken

(laten) uitoefenen die niet van gevaar ontbloeit zijn, is de kans reëel dat zich vroeg of laat ongevallen kunnen voordoen. Dhr. André Verstraete van de vzw Durme, expert terzake, raadde de lokale natuurverenigingen dan ook aan om minstens hun onbezoldigde natuurvrijwilligers in het uitoefenen van hun taak afdoende te verzekeren. Alhoewel Wielewaal, Natuurreservaten en JNM een dergelijke verzekering hebben voor natuurbeheerders, kan een betere verzekering zoals die van OMOB hiervoor een grotere maar duurdere zekerheid brengen

De Scheldeschorre te Hingene

Na dit brede academisch gedeelte werd het Bornems reservaat de Scheldeschorre aan de Notelaer door de aanwezigen onder de loep genomen. Aan de hand van dia's gaf Herwig Mees, hulpconservator, een overzicht van de keten van soortgelijke reservaten langs de Scheldebijken. Dit van Bornem is met zijn 27 ha ruimschoots het grootste in zijn soort. Hendrik D'Hertefelt is conservator van dit gebied, dat na de middagpauze bezocht werd.

Na de voorstelling van deze plaatselijke schorren kwamen alle gastsprekers als panel aan de tafel om de talrijke vragen van de aanwezige conservators en medewerkers te beantwoorden.

Als besluit van deze geslaagde voormiddag werd een door al de aanwezige verenigingen ondertekende brief gezonden naar Minister Kelchtermans met het verzoek tot afschaffing van de loerjacht op eenden en aan de Ministers Kelchtermans en Sauwens met het verzoek tot 100% toepassing van het bembesluit.

Na de visuele voorstelling en een middagmaal konden de conservators in de namiddag een bezoek brengen aan "De Notedop", infolokaal in de Notelaer, en vervolgens aan het reservaat zelf. Een pluim alvast voor de lokale Wielewaalafdeling die met het beheer van deze Scheldeschorre een belangrijk deel bijdraagt tot de vrijwaring van de natuur.

**UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING
VAN DE RAAD VAN BESTUUR
VAN ZATERDAG 9 SEPTEMBER 1989.**

- Het congres 1990 wordt ingericht door afdeling Hageland-Zuiderkempem: de wandeling op 20 mei, het symposium op 25 november.
- De Wielewaal zond een brief naar minister Sauwens i.v.m. de ontwatering van het Zammels Broek, naar Minister Kelchtermans als dank voor het niet openen van de jacht op de Houtsnip en naar het C.V.N. met gelukwensen voor het inrichten van 10 jaar landschapscursussen.
- Een aanvraag voor W.W.F.-subsidie werd ingediend voor de Steenbeemden en de Korhaan.
- De nieuwe aankopen van natuurgebieden werden besproken (cfr. Wielewaal september).
- Een schrijven werd gericht aan de afdelingen die in '88 en '89 grond kochten i.v.m. het tijdig insturen van de dossiers tot erkenning, nodig voor het verkrijgen van de subsidie van aankoop.
- Een voorschot werd betaald voor de aankoop van een perceel naast het Panneweel (Land van Waas).
- De drie Turnhoutse afdelingen staan volledig in voor de aankoop van 4,5 ha weiland op de Hoge Mierdseheide.
- De vogelstreeplijsten waren uitgeput. Er worden 1.000 nieuwe exemplaren gedrukt.
- De Wielewaal gaat een ruilnummer aan met het tijdschrift "Naturschutz Heute" van de D.B.V.
- Propaganda voor De Wielewaal verscheen in de Gazet van Antwerpen, in de uitgave "Uit" van V.T.B.-V.A.B., in het Laatste Nieuws en in het blad van Natuur- en Steden-schoon, en natuurlijk ook in de vele plaatselijke bladen.
- De 6e Nationale Conservatordag door afdeling Klein-Brabant ingericht op zaterdag 2 september werd een succes: zeer goede referaten en een geslaagde wandeling. Ter gelegenheid van deze dag werden brieven gestuurd aan dhr. T. Kelchtermans, gemeenschapsminister van Leefmilieu, Natuurbehoud en Landinrichting, en aan dhr. J. Sauwens, gemeenschapsminister van Openbare Werken en Verkeer i.v.m. de afschaffing van de loerjacht op eenden, het toepassen van het bermbesluit en de aanvaarding van de nul-optie voor gif.
- Er komen T-shirts met Wielewaalembleem.

**TER GELEGENHEID VAN
46e WIELEWAALCONGRES WERD
ONDERSTAANDE MOTIE VERZONDEN AAN
MINISTER KELCHTERMANS**

De Ornithologische vereniging "De Wielewaal" vijddde vandaag haar 46ste Nationaal congres in Alden Biezen aan het thema "Naar een brug tussen natuur en landbouw".

Rond dit thema nemen wij als milieu- en natuurvereniging volgende standpunten in:

1. Wij vragen een onmiddellijke concrete invulling van de vogelrichtlijngebieden d.m.v. actieve beschermingsmaatregelen, dit door het stimuleren van beheersovereenkomsten en natuurontwikkelingsprogramma's, en het starten van enkele pilootprojecten.

2. Er moet dringend werk worden gemaakt van een degelijk landinrichtingsdecreet, waarin natuurwaarden even zeer tellen als landbouw-economische of andere belangen.

Deze landinrichting moet als basis dienen voor een gefundeerd ruimtelijk ordeningsbeleid.

3. Voor het onderhoud en het creëren van kleine landschapselementen vragen we een subsidieregeling die voor de landbouwers aantrekkelijk genoeg is.

Algemene opmerking: De Vlaamse Overheid moet efficiënter gebruik maken van de door de EEG geboden subsidiemogelijkheden.

GEZOCHT: (uiteraard tegen vergoeding)

P. HIGGINS - Elseviers vlindergids

ARNOLD & BERTON - Elseviers gids van
amfibieën en reptielen

O. Dochy, Diksmuidestraat 15, 8500 Kortrijk
tel.: 056/35 63 12

ACTIVITEITENKALENDER

-v- = vertrek
-m- = mee te brengen

-l- = leiding
-e- = einde

NOVEMBER

4

Gent. Eerste winteravond door Broeder Simeon die ons spreekt over "Spechten". Aanvang: om 20 u. in het dienstencentrum Gentbrugge, Braemkasteelstraat, ingang rechtsachter.

Lier. Berkentrek. -v- 9 u. - 14 u. Badhuis. -l- Bestuur W.A. Lier. Voor meer info 03/481 94 79.

5

Antwerpen-Centrum. Voormiddagwandeling op de Kuifeend. -v- Kerk van Ekeren om 9 u. -l- L. Benoy. -m- Kijker en/of telescoop.

Antwerpen-Zuid. Wandeling aan de Steenbeemden en de Kleine Nete te Lier. -v- Met eigen wagens aan het station van Oude-God om 8.30 u. -l- A. Wuyts (tel. 449 99 11) en F. De Cock (828 22 37). Bij regen zijn laarzen aan te bevelen anders volstaat stevig schoeisel. -e- 12 u.

Denderleeuw. Maandelijke Osbroekwandeling te Aalst. -v- 10 u. cafetaria Osbroekstratien, Burg. Blankaertdreef (zijstraat Parklaan) te Aalst. -l- P. Tolleneer. -m- Laarzen, loop en kijker. -e- 12 u.

Noorderkempen. Zeevogeltrek te Westkapelle (N). -v- Essen-kerk om 7 u. -l- F. Broos. Eigen wagens -e- 12 u.

10

Kortrijk. Vergadering Vogelwerkgroep. Oude Dekenij, St. Maartens kerkhof te Kortrijk om 19.30 u.

Mol. Dia-reportage over de Wielewaalreizen naar Cyprus en Tunesië door L. Lodewijckx. Feestzaal Sint-Jan Berchmanscollege Mol om 20 u.

Westkust. Jaarvergadering in Restaurant "Zoutenaai", Zoutenaaiestraat 15, 8480 Veurne. Prijs menu 850 F. Inschrijven door storting op P.C.R. 000-0147711-77 van René Billiau, Westhoeklaan 13, 8470 De Panne vóór 1/11/1989. Aanvang: 19.30 u.

11

Antwerpen-Zuid. Eerste winteravond: Natuurfilms met Marcel Verbruggen. Deel 1: "Natuur wat doe je ermee". Deel 2: "Het vogeleiland Griend". Life commentaar wordt gebracht door M. Verbruggen zelf. Om 20 u. in zaal "De Kern", Bist te Wilrijk. Bijdrage in de kosten: 75 F - Kinderen -14 jaar: 50 F. -l- R. Vansevenant (457 97 51) en F. De Cock (828 23 37). -m- Vele vrienden of familieleden. -e- 23.45 u.

Lier. "Wat een bos moet zijn" door P. Strijckers, namens Kritisch Bosbeheer. Aanvang: clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier om 20 u.

Mol. Vogeltrekking aan de Grote Zandput (Sas 4). Bijeenkomst om 7.15 u. of om 9 u. (roefvogelaars!) aan de poort op de kanaaldijk. -m- zitstoeltje, kijkers en vogelgidsen.

Nete & Aa. Wandeling in de Landschotse heide (Nederland). -v- De Lindekens te Bouwel om 12.45 u., parking Klein Sas te Herentals om 13 u. -l- Dhr. Debaene. -e- ter plaatse om 17 u.

11-12

Denderland. Watervogeltellingen. Voor tellers en gebieden: contacteer vooraf de coördinator, F. Schoeters (052/21 16 13).

Gent. Weekend in de Flevopolders (NL). Inlichtingen + inschrijvingen zie laatste Parus. -l- W. Bonheure.

Zwalmvallei. Internationale Waterwildtellingen.

12

Demer en Dijle. Vogelwerkgroep: uitstap met eigen wagens naar het Mechels Broek. -v- Tremelo kerk om 9 u. -l- K. Van Rompaey. -m- Laarzen, kijker en telescoop. -e- 's Middags.

Denderland. Geleid bezoek aan het waterzuiveringsstation "Spuiemeersen" te Hofstade + natuurwandeling. -v- 14.30 u. waterzuiveringsstation, Hekkestraat te Hofstade bij Aalst. -l- de heer De Paepe, ambtenaar VMZ en M. De Wolf (wandeling) -m- laarzen, kijker. -e- 17.30 u.

Kortrijk. Bos van Wijnendaele (1/2 dag). We verzamelen om 8.30 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk. Gids: boswachter D. Canniere.

Land van Waas-Zuid. Wandeling te Kruibeke. -v- om 13.30 u. stadhuis Sint Niklaas, 14 u. kerk Kruibeke -l- E. Thoen.

Maasland. Wandeling Kasteel Vilain XIV. -v- 14 u. parking Hospitaal. -l- L. Kusters. -m- verrekijker, vogelgids.

Meetjesland. Vogeltocht in de achterhaven te Zeebrugge. -v- markt te Eeklo om 13 u. -l- E. Colpaert & M. Boone.

Scheldeland. Waterwildtelling. -v- om 8.30 u. markt te Wetteren. -l- T. Blondeel en W. Van Caeneghem. -m- verrekijker, laarzen. -e- 12 u.

De Stern. Wandeling door de Scheldevallei te Zevegem. -v- 9 u. kerk Zevegem. -l- W. Galle. -m- verrekijker. -e- 12 u. kerk Zevegem.

17

Antwerpen-Zuid. Uilentoelt in het Peerdsbos. -v- Met eigen wagens a/h station van Oude God om 20 u. of parking Peerdsbos naast melkerij om 20.30 u. -l- P. de Roo, R. Vansevenant (457 97 51).

Groot-Beveren. Kenia - diavoorstelling door J. D'Hollander. 't Schuurken, Van Craenenbroeckstraat te Beveren. Begin: 20 u.

Meetjesland. Diavoordracht: Vissen onbekende slachtoffers van de milieuvervuiling. Stedelijk auditorium te Eeklo (Garenstraat) om 20 u. Voordrachtgever: R. De Mol.

Merelbeke. Eerste winteravond: "Dag- en nachtvlinders". B. Kindts uit Eeklo zal ons wat meer wegwijs maken in de boeiende wereld van de vlinders aan de hand van dia's. Aanvang: 20 u. St.-Michielsschool, Bergstraat, Merelbeke.

Midden-Limburg. Dia-avond "Galapagos Eilanden", om 20 u. CC Termolen te Zonhoven, door H. Lehaen.

Ninove. Dia-avond: fauna en flora van de Alpen, in zaal Pallieter, Outer om 20 u. -l- P. Steps.

Westkust. Voordracht "Verenkleed van de vogel" door K. Verschoore in het dienstencentrum Diksmuide om 20 u.

Denderland. Individuele deelname aan de ornithologische studiedag te Brussel (K.B.I.N. - Vautierstraat). Info: F. Schoeters (052/21 16 13).

Gent. Eerste werkdag op de spoorwegberm te Merelbeke. -v- om 9.30 u. of om 14 u. aan de kerk van Merelbeke-Flora. -l- E. Van Renterghem. -m- werkhandschoenen.

Land van Waas Zuid De natuur in het gebied van de Aveyron (Frankrijk). Diavoorstelling door H. Van Looken, beambte van Waters en bossen en natuurgids. Aanvang: 20 u. grote zaal van de stadsbibliotheek van Sint Niklaas, Heymansplein (dit is naast Grote Markt).

Lier. Nationale PWG-vergadering. Rolwagenstraat 10, Lier. -v- 9.30 u.

Nationale Werkgroep Botanie. Jaarvergadering. Aanvang om 10 u. in het Wielewaallokaal van afdeling Lier, Rolwagenstraat 10 te Lier (een zijstraat van de Antwerpsestraat die van de Grote Markt naar het station loopt). Programma: spreekbeurt met dia's door Chris De Caluwé over de verscheidenheid van de Brabantse graslanden, hun ecologie en het toe te passen beheer - spreekbeurt met dia's door Jacques Vanheuvswijn over de flora en het beheer in enkele reservaten van de afdeling Schelde-Leie. Tijdens de middag kan het meegebrachte lunchpakket ter plaatse verbruikt worden. Koffie, thee en frisdranken zijn aan democratische prijzen te bekomen. Na het eten zal het jaarprogramma 1990 worden opgesteld. Personen die niet op de vergadering aanwezig kunnen zijn mogen hun bijdrage schriftelijk of telefonisch richten aan A. De Jonghe, Mijlstraat 179 te 2570 Duffel (015/31 62 99). Na de vergadering is er gelegenheid om herbariummateriaal te tonen en verder van gedachten te wisselen.

Nete & Aa (Herentals). Beheerswerken in de orchideeënweide te Neerhelst. -v- De Lindekens te Bouwel Bouwel om 8 u., parking Klein Sas te Herentals om 8.10 u., kerk St. Jozef Olen om 8.30 u. -m- materiaal is te plaatse. -e- naar believen.

Klein-Brabant. Dia-avond: "Zij die hun sporen verdiend hebben" over mossen, korstmossen, varen,... en "Van nabij bekeken" door F. Huysmans. Plaats: Cultureel Centrum "Ter Dilt" te Bornem, zaal B (1e verdieping). Aanvang: 20 u.

Ninove. Landbouw-milieudag met M. De Coster. Videomontage met gelegenheid tot discussie in zaal Pallieter, Outer om 20 u.

Waregem. Boomplantatie i.s.m. de Stichting Omer Watez. Er worden opnieuw vele vrijwilligers gevraagd om de duizenden bomen en struiken in de Vlaamse Ardennen en de streek van Waregem, aan te planten. Geïnteresseerden gelieve hun naam op te geven aan T. Demuytere (056/60 59 42) of aan L. Delmulle (056/60 07 74). Er wordt de hele dag gewerkt.

De Wulp. Dia-avond over de Shetland eilanden door G. Mornie en J. Vanheuvswijn. Aanvang: Heischuur te Oud-Turnhout om 20 u.

19

Antwerpen-Centrum. Namiddagwandeling op zoek naar paddestoelen. -v- Westmalle, parking Lido, aan de nieuwe kerk van de Trappisten (aan de weg naar Drie Boomkensberg) om 13.30 u. -l- J. Schavey. -m- loop en paddestoelengids.

Antwerpen-Zuid. Braakballendeterminatie in Fort 7 te Wilrijk. -v- 14.30 u. aan de ingang van Fort 7. -l- J. Waeterschoot (887 23 66) en P. Dictus. -m- goede loop, pincet en naald, evt. braakballen (bij voorkeur v/d Bosuil). -e- 17 u.

Gent. Paddestoelenontdekkingstocht in de naaldbossen van Nazareth. -v- om 13.30 u. aan het

Schoolmuseum of om 14 u. aan de ingang. -l- E. Van Renterghem. -m- paddestoelengids, loop, spiegelte.

Groot-Beveren. Eksaarde. Wandelen langs de Moervaart. Thema: waterkwaliteit. -v- 13.30 u. Markt te Beveren. -l- C. De Buyzer.

Lier. Wandeling in de omgeving van de Watermolen van Grobbendonk. Familie uitstap. -v- 13.30 u. station Lier, 14 u. Watermolen Grobbendonk. -l- F. Wuyts. -m- laarzen, verrekijker.

Mandelstreke. Uitstap naar het Verdrongen Land van Saeftinghe. -v- Polenplein te Roeselare om 8.30 u.

Midden-Limburg. Met eigen wagens naar Zeeland. -v- 7.30 u. op de parking bij de Fraters te Zonhoven. -l- F. Van Brabant. -m- laarzen, kijker, picknick voor de hele dag, Nederlandse guldens. -e- 20 u. Zonhoven.

20

Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen. Lessenreeks: les 4: Ecologie (deel 2). Aanvang: 20.00 u. Heemhuis Scilla, A. v.d. Sandelaan 4, Schilde. -l- J. Strijckers.

23

Brugge. VWG-avond: "Ornithologisch thema". Aanvang: zaal Retorica, Sint-Michiels om 20 u. -l- F. De Scheemaeker. -e- 23 u.

Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide en Davidsfonds Halle. Voordracht: "Het beleven van onze bedreigde natuur" om 20.00 u. vernieuwde turnzaal, Dorpsplein te Halle. -l- A. Cools.

24

Aalter. Diavoorstelling rond problematiek van de Oostvlaamse krekken. Aanvang: vergaderzaal van het gemeentehuis van Knesselare om 20.00 u.

Lier. Vogelwerkgroepvergadering. Aanvang: 20 u. clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier.

Noorderkempen. Dia-avond te Essen. Fotosafari IJsland, J. Henderickx. Gildenhuis Essen om 20 u.

Waregem. Dia-avond over overwinterende watervogels. Deze winteravond geldt als voorbereiding op de wandeling in de Gavers te Harelbeke op 26 november e.k. Aan de hand van dia's en deskundige uitleg maken we kennis met de in onze streek overwinterende watervogels. Aanvang: Cultuurcentrum Waregem, rode zaal om 20 u. Toegang: 50 F.

25

Denderland. Diavoorstelling: Kikkers en padden van het Vlaamse Gewest. Aanvang: 20 u. Jeugdclub "De Club", Zonnestraat te Aalst (= tussen Houtmarkt en Keizerlijke Plaats). Spreker: A. Van Hecke. Toegang: Wielewalers 50 F (100 F/gezin), derden: 80 F. -e- 22.30 u.

Halle. "Eerste natuur- en milieukwis" in het O.L. Vrouw centrum, Steenweg op Ninove 7 te 1500 Halle om 19 u. Het inschrijvingsgeld per ploeg van 3 personen bedraagt 300 F die dienen overgeschreven te worden op de rekening 000-0121017-58 van Wielewaal-Halle (tot 24/11). Het volledige kwisreglement kan bekomen worden bij de kwisleider G. De Smet, Steenweg op Gaasbeek 17 te 1500 Halle. Talrijke waardevolle prijzen.

Kortrijk. Ledenavond met jaarlijkse Bestuursverkiezing om 19.30 u. in de "Warande" te Heule.

Lier. VWG: Grote Peel + Stabrechtse Heide. -v- 8 u. station Lier. -l- T. Depauw (03/455 70 16). -m- picknick, telescoop, verrekijker, Nederlandse guldens, laarzen of stevig wandelschoeisels.

Wulp-Turnhout-Kievit. Ledenfeest. Heischuur te Oud-Turnhout.

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie langs de A.W.W. bekkens te Oelegem-Brochem. -v- Eigen wagens a/h station van Oude-God om 8.30 u. of aan de kerk van Oelegem om 8.50 u. -l- A. Wuyts (449 99 11). Gids: L. Van Schoor (353 09 71). -m- bij droog weer ontstaan wandelschoenen, kijker en telescoop.

Merelbeke. Op zoek naar onze eerste wintergasten. Volle dagtocht naar de Oostkust (Zwin en omgeving). -v- 8 u. te Merelbeke-Centrum. -l- Guy De Meulemeester. -m- laarzen, knapzak, verrekijker en/of telescoop.

Klein-Brabant. Wandeling naar de Kanaalzone en het Sas te Wintam. Bijeenkomst: aan de kerk van Wintam om 13 u. -l- K. Grolus -m- laarzen zijn wenselijk bij regenweer.

Scheldeland. Op zoek naar pleisterende wintervogels in Schouwen-Duiveland. -v- met eigen wagens om 7.30 u. Markt Wetteren. -l- R. Clinkspoor. -m- picknick, laarzen en verrekijker.

Waregem. Thema-wandeling: "Pleisterende watervogels in de Gavers te Harelbeke". De aandacht gaat vooral naar de overwinterende watervogels op het Gavermeer en directe omgeving. -v- parking West, Stasegemsesteenweg, Harelbeke (naast voetbalstadion) om 9 u. -l- Y. Baptiste. -m- verrekijker en vogelgids. -e- 11.30 u.

Zwalmvallei. Ecologische infrastructuur van een kleinschalig cultuurlandschap. -v- kerk Erwetegem om 14 u. -l- K. Van Den Berge.

DECEMBER

1

Klein-Brabant. Deelname aan de debatavond georganiseerd door afdeling Land van Waas. -v- met eigen wagens om 19.15 u. aan Romeo, Rijksweg Bornem.

Land van Waas. Debatavond met twee bekende professoren: Prof. Vermeersch en Prof. Badille. Aanvang: 20 u. zaal Servos (naast zwembad), Koninging Astridplein, Sint Niklaas.

2

Nete & Aa (Herentals). Beheerswerken in het Zammelsbroek. -v- De Lindekens te Bouwel om 8.30 u., parking Klein Sas te Herentals om 8.40 u., kerk van Zammel om 9 u. -m- materiaal is ter plaatse. -e- naar eigen goeddunken.

3

Antwerpen-Centrum. Met eigen wagens naar het Veerse meer en omgeving op zoek naar wintergasten. -v- Putte grens om 8 u. -l- R. Huismans.

Antwerpen-Zuid. Bezoek aan de Kuifeend en het Muisbroek. Gids: Kuifeend: L. Benoy, Muisbroek: L. Van Schoor. -v- om 8.30 u. met eigen wagens aan het station van Oude-God of om 9 u. aan het reservaat de Kuifeend. -l- A. Wuyts (449 99 11). -m- verrekijker, telescoop en laarzen. -e- 12 u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling te Aalst. -v- 10 u. cafetaria Osbroekstadion, Burg. Blankaertdreef (zijstraat Parklaan) te Aalst. -l- J. Tavernier. -m- stevig wandelschoeisel of laarzen, loop, verrekijker. -e- 12 u.

Gent. Paddestoelentocht in het H. Geestgoed te Merelbeke. -v- om 14 u. in de Bosstraat aan de ingang van het bos. -l- E. Van Renterghem. -m- paddestoelengids, loop, spiegelte.

Kortrijk. Dagtocht naar Harchies. Gids: J.M. Cottijn. We verzamelen om 8 u. op de Veemarkt (rond punt)

te Kortrijk en om 8.45 u. aan de afrit 27 Bernissart-Stambruges, van de Waalse autoweg. In de namiddag kan je ons vervolgen aan dezelfde afrit om 14 u. **Noorderkempem.** Flevopolders-Oostvaardersplassen -v- Essen-kerk om 7 u. -l- F. Broos. -e- Essen-kerk om 19 u.

4

Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem. Lessenreeks: les 5: eendvogels. Aanvang: 20 u. Heemhuis Scilla, A. v.d. Sandelaan 4, Schilde. -l- R. Vansevenant.

9

Antwerpen-Zuid. Dia-avond door B. Castelein, voorzitter van de Vereniging voor Natuurfotografie. 1) Reisverslag van Turkije; 2) Vogels van de lage landen. Een avond om niet te missen. Om 20 u. in Kasteel Steytelinck, St. Bavostraat te Wilrijk. -l- R. Vansevenant (457 97 51).

Gent. Tweede winteravond, onderwerp zie Parus. Aanvang: om 20 u. in het dienstencentrum Gentbrugge, Braemkasteelstraat, ingang rechtsachter.

Scheldeland. Diareeks van leden over voorbije activiteiten. Zeker reeds op programma: "De Nationale parken van de westkust van Amerika". Vakantiefilm: "Het Parc National de la Vanoise". Wie nog dia's heeft neemt contact met R. Clinkspoor (69 94 13). In de Warande om 20 u.

Zwalmvallei. Dia-avond "De Vlaamse Ardennen" in zaal "Ten Berg" te Grotenberge om 20 u.

10

Aalter. Halve-dagtocht naar de Westerschelde, omgeving Hoofdstraat, Paulinapolder. -v- kerk Ursel om 7.30 u. -l- J. Pauwels. -e- Ursel om 12.30 u.

Brugge. "Sinterklaasocht" in het Zwin. -v- station Brugge (hoofdingang) om 13.30 u. -l- G. Burggraave. -m- laarzen, kijker. -e- 17.30 u.

Denderland. Mossen in het Osbroek te Aalst. -v- om 14.30 u. cafetaria Osbroekstadion, Burg. Blankaertdreef (zijstraat Parklaan) te Aalst. -l- P. Tolleneer. -m- laarzen, kijker, loop. -e- 17 u.

Groot-Beveren. Prosperpolder: "Wandelen in het Beverse". -v- 13.30 u. markt te Beveren. -l- C. De Buyser.

Klein-Brabant. Winterwandeling naar de Hoge Pan en Buggenhoutbos. -v- kapel Buggenhoutbos om 13.30 u. -l- G. Hieleghens. -m- laarzen en verrekijker.

Nete & Aa (Herentals). Dagtocht naar de grindputten langs de Maas. -v- De Lindekens om 8 u., parking Klein Sas te Herentals om 8.10 u., Geelpunt (voor elektro Bertels) om 8.30 u. -l- J. Lathouwers. -m- verrekijker, telescoop, warme kledij. -e- 17 u. ter plaatse.

Waregem. Prikkelraadwandeling langs de Leieboorden. We wandelen in de meersen langs de oude Mandel- en Leievallei. -v- kerk van Oeselgem om 9 u. -l- W. Packet. -m- laarzen, verrekijker en veldgids. -e- 11.30 u.

Westkust. Wandeling in "t Zwin" te Knokke. -v- Albert I monument te Nieuwpoort om 13 u. en ingang Zwin om 14 u. -l- G. Burggraave. -m- laarzen, kijker.

13

Antwerpen-Centrum. 1e Winteravond in samenwerking met de Koninklijke Maatschappij voor Natuur- en Stedschoon. Thema: Het Molsbroek te Lokeren, reservaat voor natuur en mens door A. Verstraeten in de Keurvelszaal van de Zoo te Antwerpen om 20 u.

15

Demer en Dijle. 2de Jubileum n.a.v. ons 10-jarige bestaan in zaal 't Kasteel, Haachtsebaan 85, Keer-

bergen. 19.30 u. receptie, 20 u. eetmaal. Inlichtingen: K. Van Rompaey, Kasteeldreef 27, Keerbergen.

Meetjesland. Dia-voordracht: Cyprus het eiland van Aphrodite. Stedelijk Auditorium in de Garenstraat te Eeklo om 20 u. Voordrachtgever: M. Boone.

Merelbeke. Tweede winteravond: "De Cevennen, levende woestijn". Een prachtige diareeks over dit bijzonder natuurgebied in Frankrijk, dat veel roofvogels herbergt; door M. Van Vlemmeren en A. Van Puymbroeck. St. Michielsschool, Bergstraat, Merelbeke om 20 u.

Midden-Limburg. Dia-avond: Orchideeën, vogels en insecten van Monte Gargano. Om 20 u. CC Termolen te Zonhoven. -I- J. Vanlaer en M. Schepers.

Mol. Natuur rondom ons in de winter. 1ste avond om vooral beginners en jeugd de natuur beter te leren kennen. Overwinterende vogels komen uitgebreid aan bod. Grote vergaderzaal (achterin cafetaria) van Sporthal Mol om 19.30 u. Iedereen is welkom.

Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide. Winteravond: "Griend, Blokkersdijk en Hobokense Polder". Aanvang: 20 u. Lusthof te Halle-Kempen (achter "Toverfluit"). -I- M. Verbruggen.

16

Gent. Tweede werkdag op de spoorwegberm te Merelbeke. -v- om 9.30 u. of om 14 u. aan de kerk van Merelbeke-Flora. -I- E. Van Renterghem. -m- Werkhandschoenen

Klein-Brabant. Beheerswerken in ons natuurreservaat Scheldeschorren aan de Notelaar te Hingene-Bornem. -v- 13 u. parking de Notelaar Hingene. -I- de conservator H. D'Hertefelt. -m- laarzen, werkhandschoenen, kapes of eventueel zaag, voor soep en drank wordt gezorgd.

Lier. Filmavond. Van stuifduin tot bos door L. Maris. Aanvang: 20 u. clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier.

De Wulp. Dia's en filmavond door leden van De Wulp. Parochiezaal te Schoonbroek (Retie) om 20 u.

16-17

Denderland. Watervogeltellingen. Voor tellers en gebieden contacteer vooraf de coördinator F. Schoeters (052/21 16 13).

Zwalmvallei. Internationale wildtellingen.

17

Antwerpen-Zuid. Autocartocht Veerse Meer en Brouwersdam. Wie mee wil stort vóór 10/12/89 325, 275,- of 225 F op PCR 000-0178083-88. -v- station Oude-God om 8 u. -I- O. Tijtgat (449 50 24 na 20 uur) en L. Van Schoor (353 02 77). -m- Enkele gulden en eten.

Brugge. Watervogeltelvoormiddag in de Brugse Achterhaven. -v- "Drie Zwanen", Dudzele om 9 u. -I- F. De Scheemaeker. -m- laarzen, kijkers. -e- 12 u.

Denderland. Overwinterende watervogels in Zeeland (Nederland): autoexcursie. -v- 7 u. Grote Markt Dendermonde. -I- N. De Meester. -m- warme kledij, picknick, Nederlands geld, telescoop, stevig schoeisel. -e- Dendermonde om 19.15 u.

Gent. Dagtocht naar de Braakman en omgeving. -v- om 9 u. aan het Schoolmuseum op het St. Pietersplein te Gent. -I- M. Van Beirs, D. Danhieux. -m- picknick, telescopen, vogelgidsen. -e- 17 u.

Geraardsbergen. Winterwandeling langs de Dender. -v- 8.30 u. aan de Vrijheidsboom in het centrum van Overboelare (Geraardsbergen). -I- W. Boonen. -m- goed schoeisel en verrekijker. -e- 12 u.

Kortrijk. Voormiddagtocht in de Gavers (Harelbeke). We verzamelen om 9 u. op de parking langs de Stassegemsesteenweg te Harelbeke. -I- F. Deckers.

Land van Waas-Zuid. Wandeling in de Durme meersen te Daknam en Lokeren. -v- 13.30 u. Sint Niklaas (stadhuis), 14 u. kerk van Daknam. -I- E. Thoen.

Meetjesland. Ganzentocht te Damme. -v- markt van

Eeklo om 8.30 u. -I- M. Boone en E. Colpaert.

Midden-Limburg. Met eigen wagen naar Zeeland. -v- 7.30 u. op de parking bij de Fraters te Zonhoven. -v- S. Bloemen. -m- laarzen, kijker, picknick voor heel de dag, Nederlands geld. -e- 20 u. Zonhoven.

Mol. Zandputtentocht (watervogeltelling). Halve dagtocht met de auto langs de voornaamste zandputten van de Molse regio. -v- kantoren NZG aan brug Mol-Donk om 8.30 u. -I- J. Sas. -m- kijker of telescoop, vogelgids. -e- rond de middag aan zandput Rauw.

Ninove. Winterwandeling Beukenbos Roosdaal. -v- 14 u. ingang bos -I- E. De Backer.

Scheldeland. Waterwildtelling. -v- Markt Wetteren om 8.30 u. -I- T. Blondeel. -m- laarzen, verrekijker.

De Stern. Wandeling door de Scheldemeersen te Eke. -v- 14 u. op de Scheldebrug Eke-Semmerzake. -I- M. Van Beirs, K. De Coninck. -m- verrekijker, laarzen. -e- 17 u. op Scheldebrug.

23

's Heerenbosch Buggenhout. Jaarlijkse koffietafel met diareeks over de Argonnestreek, dans, tombola. Om 18 u. in zaal Drietooren te Buggenhout (Opdorp). Inl.: 052/35 93 36.

Zuid-Limburg. Busreis en wandeltocht in de Hoge Venen. Prijs: 250 F. -v- parking college Bilzen. -I- J. Gabriëls en J. Vandebroek. -m- aangepaste kledij, kijker, picknick. Tijdig inschrijven (011/41 34 09) -e- 19 u.

24

Mol. Excursie in reservaat De Maat, aansluitend op onze eerste winteravond om kennis te maken met de natuur in de winter. -v- Brug Sas 3 (weg Mol-Postel) om 9.30 u. -I- conservator J. Sas. -m- laarzen en kijkers.

26

Lier. Winterwandeling in de omgeving van Aarschot, met aansluitend eten. -v- 13 u. station Lier, 13.45 u. station Aarschot. -I- J. De Herdt. -m- waterdicht schoeisel, verrekijker. Voor info tel M. Vermeylen (03/481 94 79).

Maasland. Grintwandeling in Nederland. -v- 8.30 u. parking Brug Maaseik aan Nederlandse zijde. -I- Nederlandse natuurgidsen. -m- vogelgids, verrekijker. -e- 12 u.

30

Lier. VWG Flevopolder en Oostvaardersplassen. -v- 7 u. station Lier. -I- T. Depauw (03/455 70 16). -m- laarzen, knapzak, telescoop, verrekijker, Ned. geld.

JANUARI 1990

5-6-7

Mol. Uitstap naar Lac Duder-Chantecog en Lac du Forêt d'Orient (Frankrijk). Kraanvogels, Zeearenden, Slechtvalken e.a. overwinteraars staan op het menu. Plaatsen beperkt. Dringend bellen naar sekr. J. Sas (014/31 26 57) indien je mee wil. -I- J. De Schepper.

7

Antwerpen-Zuid. Vogelobservatie te Bath, Kreekrak en Rilland. -v- met eigen wagens aan het station van Oude-God om 8.30 u. of Molen van Lillo om 9 u. -I- R. De Man (645 46 65) en A. Wuyts (449 99 11). -m- laarzen en gulden niet vergeten. -e- 16.30 u.

Nete & Aa (Herentals). Voormiddagtocht omgeving kasteel van Herenthout. -v- kerk van Herenthout om 8.30 u. -I- W. Van Der Schoor. -e- 12 u.

Ninove. Daguitstap naar de kuststreek (Knokke-Damme-Zeebrugge) -v- markt Ninove, eigen vervoer.

Goed om te Weten

Voordracht "Natuur in en rondom de boomgaard"

Op vrijdag 1 december 1989 om 20 u. in de parochiezaal van Oudenaken (St.-Pieters-Leeuw, 15 km ten westen van Brussel, plaatselijke bewegwijzering).

Diavoordracht over boomgaarden door L.Royen, voorzitter van de N.B.S. (Nationale Boomgaardenstichting). Bijzondere aandacht zal gaan naar de boomgaard (hoogstam) als biotoop, als landschapselement en natuurlijk als bron van talrijke fruitvariëteiten.

Organisatie: de Leeuwse Natuurvrienden, vereniging voor milieueducatie en natuurbescherming, in het kader van de Culturele Veertiendaagse van de gemeente Sint-Pieters-Leeuw.

Mos, Bonkei, Bonsai. Een eeuwenoud geheim van de Japanse tuinier.

Tuinen vormen een opvallend aspect van de cultuur. Door de eeuwen heen ontdekten de Japanse tuinmakers de zeggingskracht en de mogelijkheden van de vormgeving met mos. In een tuinhandboek uit de Xle eeuw, de Sakuteiki, wordt het mos zowel gebruikt als spontaan opkomend element dat de inwerking van de tijd weergeeft, als om openblijvende plaatsen te vullen.

Bij de opkomst van de theetuin in de 16e eeuw zijn de Japanse tuinmakers zich ten volle bewust van de zeggingskracht van het mos: het moet een tijdloze, bijna spirituele sfeer oproepen.

Een belangrijk kenmerk van de Japanse tuincultuur is een verregaande miniaturisatie. Niet enkel de gekende bonsai-boompjes zijn hiervan een voorbeeld. Bij de bonkei-schaaltuinen gebruikt men verschillende mossen om zowel landschappen als evenwicht, rust en schoonheid te suggereren.

Mos is niet langer uitsluitend een natuurlijk element van de Japanse tuin: het is ook symbool, sculptuur, oppervlak, vorm en lijn, een dankbaar en geduldig materiaal voor een abstracte vormgeving. In die geest wordt het gezaaid, opgekweekt, verplant en gekoesterd.

Plaats: Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout, 1860 Meise, deels in de tentoonstellingszaal onder het herbariumgebouw, deels in het prestigieus gerestaureerde kasteel van Bouchout binnen hetzelfde prachtige domein.

Data: 3 oktober - 5 november, dagelijks van 10 u. tot 17.30 u., behalve op maandag.

G.O.M.A.C.

G.O.M.A.C. staat voor "Groupe d'Ornithologie du Maroc Central", een vereniging opgericht in maart 1989 door onze landgenoot Jacques Franchimont (zetel: Faculté des Sciences de Meknès, Maroc).

De vereniging zal zich bezighouden met het organiseren van geleide wandelingen, voordrachten en ornithologische studies op het terrein. Ze geeft een 6-maandelijks tijdschrift uit, PORPHYRIO, dat originele artikels en korte bijdragen zal publiceren over de vogels van Marokko, uitsluitend in het Frans. De abonnementsprijs bedraagt 500 F en kan gestort worden op de rekening van de G.O.M.A.C. 088-2088710-04 te Herstal (Luik).

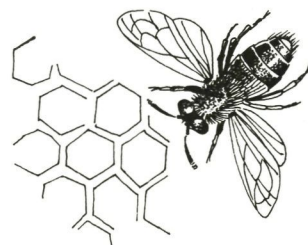
Iedere vogel- of natuurkenner die Marokko bezoekt wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met J.Franchimont, p/a Faculté des Sciences de Meknès, Maroc.

Wie deze nieuwe vereniging wil helpen met verrekijkers of boeken (Frans of Engels, oude of nieuwe) of ze financieel wil steunen, kan terecht bij J.Franchimont (ouders), 136 rue Louis Demeuse te 4400 Herstal tel. 041 / 64 28 14. Het materiaal is bestemd voor de beginnende Marokkaanse vogelliefhebbers.

Nadere inlichtingen bij ondergetekende, medestichter van G.O.M.A.C.

P.Herroelen, Postbus 64, 8400 Oostende.

Werk op de Plank

HYLA-project "Niet langer onbekend, onbemind".

Het Bestuurscomité van het Fonds Leefmilieu van de Koning Boudewijnstichting bekroonde met een bedrag van 150.000 F het project "Niet langer onbekend, onbemind", ingediend door Rudy Willockx voor de Hyla-Wielewaalwerkgroep Amfibieën en Reptielen.

Het project wil een degelijke informatie geven over de inheemse herpetofauna met de bedoeling actief deel te nemen aan het behoud van amfibieën en reptielen. Basis van het project is de infostand die recente gegevens biedt over de in Vlaanderen voorkomende soorten, biotoop, bedreigingen enz. Bij deze infostand hoort een diareeks met geluidscassette, geschikt voor het lager onderwijs en belangstellenden. Voor wie de herpetofauna actief wil steunen is een stel eenvoudige brochures met tips over paddenoverzet, drinkpoelen enz. Bovendien zijn er lijsten voor sponsorwandelingen en zelfklevers ter beschikking. De raad van beheer dankt en prijst Rudy Willockx oprecht voor zijn onbaatzuchtige inzet voor Hyla en De Wielewaal en hoopt dat het project veel succes mag hebben en zo zal bijdragen tot een doelmatige bescherming van de amfibieën en reptielen in Vlaanderen.

H.Franckx, voorzitter.

N.W.G. Amfibiën en Reptielen "Hyla"

Uit het verslag van vergadering van 15 september 1989

- Een nieuwe bestelling Hyla-stickers is gedrukt.
- Op 16 september gaat te Beerse een werkdag door ten bate van de Rugstreeppad.
- Op het symposium van 24 september zal de erkenning van het paddenbord gevraagd worden aan minister Sauwens.
- De resultaten van de paddenoverzet worden in de winterperiode verwerkt.

BOEKBESPREKINGEN

Aandacht voor natuur met de cursus natuurgids in Heist-op-den-Berg

Voor allen (vanaf 17 jaar) die geïnteresseerd zijn in de natuur en bezorgd zijn om de kwaliteit van onze omgeving, wordt een cursus natuurgids georganiseerd in Heist-op-den-Berg vanaf zaterdagmiddag 18 november '89, door het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie in samenwerking met de Wielewaal Netevallei.

Het programma omvat een 15-tal voordrachten over planten, dieren, de seizoenen, studie van de landschappen, ecologie, en een 15-tal excursies naar de meest interessante gebieden, zoals onder meer de Averegeten, de Neteboorden, 't Goor, Laarbeemden, Kesselse Heide, Steenbeemden, Kruiskensberg, enz.

Het programma loopt steeds van 14u tot 17u tot eind september '90. Er zijn onderbrekingen voorzien tijdens de vakantieperiodes.

Het inschrijvingsgeld bedraagt 3 000 F (alles inbegrepen: handboek cursus natuurgids, autocarritstap naar het Zwin, alle voordrachten en excursies).

Personen die vrijblijvend een uitgebreid programma wensen te ontvangen, kunnen contact opnemen met het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, Tel. 03/226 02 91, of met een plaatselijke natuurgids, Christiaan Segaert, M. Coolstraat 2 G, 3100 Heist-op-den-Berg, Tel. 015/24 82 46.

Inspecteur Snoek ziet klaar in troebel water. Een project over waterverontreiniging voor de derde graad L.O.

Eric de Vis, Jan Stoffelen

In 1988 werd in Bourglinster (Groothertogdom Luxemburg) voor de eerste maal de 'Prijs voor natuur- en milieu-educatie' van de Benelux Economische Unie uitgereikt.

Het eerste jaar was het thema van de Prijs georiënteerd op het basisonderwijs. Nadien volgde het middelbaar onderwijs. In 1989-1990 zijn het hoger en het extra-scolair onderwijs aan de beurt. Erik de Vis, Yvan Stassijns, Jan Stoffelen en Hilde Vinck, vier studenten van de normaalschool St.-Vincentius te Gijzegem, dien-

den een werk in met als titel 'Signaal op moord - vakkenoverschrijdend lessenpakket voor leerlingen van de derde graad basisonderwijs'. Het werd door de jury unaniem als de beste inzending beoordeeld en bekroond.

Op speelse, maar pedagogisch en didactisch verantwoorde wijze werd een concrete situatie uit de leefwereld van de leerlingen vakkenoverschrijdend aangepakt. In dit specifieke geval was het centrale thema de sterk vervuilde rivier de Dender in de stad Aalst. De rivier en de vissen die er in leven zijn dood, dat is zeker, maar is het zelfmoord of moord? Het onderzoek start.

Binnen dit concept worden allerlei activiteiten en opdrachten ontwikkeld. De leerlingen gaan op pad als echte detectives, journalisten, enquêteurs, enz. Hoe was de situatie vroeger, hoe is de situatie nu, waar liggen de oorzaken, wat is het motief, wie is verantwoordelijk? Het komt allemaal aan bod en de conclusie is: moord. Dat leidt tot actie. Uiteraard dragen wij allemaal bij tot de watervervuiling. Maar ook de bedrijven en de overheid worden op hun (grote) verantwoordelijkheid gedrukt.

De publikatie is opgebouwd rond de volgende principes:

- de tekst werd gescheiden in opdrachtenbladen voor de leerlingen (op wit papier — te kopiëren door de school) en in een handleiding voor de leerkracht (op kringlooppapier); aan de zeer talrijke illustraties van de opdrachtenbladen werd uiterste zorg besteed, zodat een uitnodigend geheel om mee aan de slag te gaan werd verkregen;
- de oorspronkelijk voor de Denderstreek rondom Aalst geschreven tekst werd toepasbaar gemaakt op vergelijkbare situaties van rivierwaterverontreiniging in en om middelgrote Vlaamse steden in het algemeen; in bepaalde gevallen zijn de opdrachtenbladen zo opgesteld dat ze door de leerkracht op eenvoudige wijze kunnen worden aangepast aan de plaatselijke situatie, zodat direct kan worden ingespeeld op de concrete leefomgeving van de leerlingen.

In haar rapport stelde de jury 'dat het werk gedragen wordt door een grote originaliteit en creativiteit. Het is aangepast aan de mentaliteit van kinderen. Het gaat uit van een ecologische benadering. Het moedigt de leerlingen aan zelf te participeren. Het is goed toepasbaar. De mate van overdracht is groot. De emotionaliteit is goed gepland. Een werk dat een ruimere verspreiding verdient'.

In overleg met de Benelux en het Comité voor het Europees Jaar van het Milieu besliste het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie vzw

de publikatie op zich te nemen. Dank zij de financiële steun van de LOTTO was een snelle realisatie mogelijk. De oorspronkelijke inzending werd daarop voor twee van de auteurs herwerkt tot algemene bruikbaarheid. De brochure die nu voorligt, is het uiteindelijke resultaat.

Leerkrachten basisonderwijs zullen er zeker inspiratie in vinden en er praktisch mee aan de slag kunnen gaan.

Uitgave:

Centrum voor Natuurbeschermingseducatie vzw,
Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen
03/226 02 91

Prijs/bestellen:

Prijs: 200 F., port niet inbegrepen.

Schriftelijk of telefonisch bestellen op CVN-secretariaat. Een overschrijvingsformulier wordt bij de levering bijgevoegd.

29e Monografie Stichting Leefmilieu: 'Milieu in de landbouw'

(Eindredactie: Ir. Marc De Coster)

**Meer milieuvriendelijke landbouw:
Ecologisch en economisch verantwoord**

Tijdens een persconferentie in het Auditorium T'Serclaes van de Kredietbank te Brussel, stelde de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder auspiciën en met de steun van de Kredietbank, het 29e nummer van haar 'Monografieënreeks' voor. Dit boek — 'Milieuzorg in de landbouw' — werd door een team van 18 auteurs geschreven, onder de eindredactie van Ir. Marc De Coster, wetenschappelijk medewerker van de Stichting Leefmilieu.

Het boek, dat 360 blz. telt, bestaat uit drie grote delen: eerst komt de ontwikkeling van de landbouw in Europa aan bod, vervolgens worden actuele milieuproblemen door de landbouw behandeld en tenslotte schetsen vier toekomstvisies de mogelijkheden om tot een meer milieuvriendelijke landbouw te komen.

In het eerste deel van de monografie wordt duidelijk gemaakt hoe de kloof tussen de productie en de consumptie van landbouwprodukten in de Europese Gemeenschap tot een heroriëntering van het landbouwbeleid noopt, waar ook de zorg voor natuur en milieu een belangrijk onderdeel van moeten uitmaken.

In het tweede deel van het boek worden actuele knelpunten belicht:

- de invloed van de moderne landbouw op de natuur, met een pleidooi voor een nieuwe

landinrichting die meer ruimte voor natuurontwikkeling laat;

- de noodzaak om teelttechnieken drastisch te verbeteren om bodemerosie te voorkomen;
- risico's van het gebruik van kunstmest;
- een beter gebruik van dierlijke mest om de negatieve effecten van mestoverschotten te vermijden;
- de noodzaak om, naast chemische bestrijding, ook alternatieve gewasbeschermingstechnieken te ontwikkelen en te gebruiken;
- de mogelijkheden van de biotechnologie.

In het derde deel worden vier toekomstvisies gepresenteerd: door landbouweconomen, vanuit de Europese Commissie, door de Belgische Boerenbond en vanuit de milieubeweging. Opvallend is hoe de visies van de Europese Commissie, van landbouweconomen en van milieubeweging gelijklopen: de landbouwer moet een efficiënt manager worden die de verliezen van (en de milieuvervuiling door) bestrijdingsmiddelen en mest drastisch beperkt. De nog steeds groeiende produktiviteit (hogere opbrengsten per hectare) en de noodzaak om vraag en aanbod van landbouwprodukten in de E.G. meer in evenwicht te brengen (dus de groeiende produktie binnen de perken te houden) bieden nu veel meer kansen om — letterlijk — ruimte te maken voor extensieve landbouw en natuurontwikkeling. Voor het natuurbeheer van b.v. waterrijke graslanden of natuurelementen kunnen landbouwers een beheersvergouding krijgen zodat ze medebeheerders worden van natuurwaarden in gebieden die minder geschikt zijn voor intensieve landbouw, maar die wel uitermate geschikt zijn om meerdere functies te vervullen: landbouw, natuurbeheer, natuurge-richte recreatie, enz.

Er wordt in dit boek gesproken van een historische kans voor een meer milieuvriendelijk landbouwbeleid. 'Niet meer, maar beter' moet de nieuwe lijfspreuk van de landbouwer worden. 'Niet de kwantiteit, maar de kwaliteit, ook van natuur en milieu' wordt een nieuw hoofdobjectief van het landbouwbeleid. De nieuwe uitdaging ligt nu in het praktisch uitvoeren van deze doelstelling in de landbouwbedrijfsvoering. Daartoe is verder onderzoek en vooral voorlichting (b.v. in de vorm van proefbedrijven) nodig. Daartoe is een ook een vernieuwde landinrichting die veel meer ruimte biedt voor natuurontwikkeling een dringende noodzaak.

Met dit boek wil de Stichting Leefmilieu een signaal naar de overheid geven om het proces naar een milieuvriendelijk landbouwbeleid te versnellen. Dat is de enige mogelijkheid om in het landelijke gebied tot een hoge milieukwaliteit met voldoende kansen voor de ontwikkeling van een duurzame natuur te komen.

Praktische gegevens:

M. De Coster (ed.), 'Milieuzorg in de landbouw'
29e boek in de reeks 'Monografieën Stichting
Leefmilieu'

DNB/Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 1989

ISBN 90 289 1478 1

Paperback 22 x 15 cm. Omvang: 360 blz.

Prijs: 750 F in onze boekhandel

Abonnees op het blad 'Leefmilieu', uitgegeven
door de Stichting, betalen slechts 600 F, mits hun
bestelling rechtstreeks wordt gericht tot de
Stichting Leefmilieu vzw, p/a Kredietbank,
Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen (tel. 03/231 64 48).

**In gevaar: Ozon, zonne-scherm van de
aarde - Panda 31**

Het nieuwe PANDA-nummer, tijdschrift van het
Wereld Natuur Fonds Vlaanderen, is ditmaal

gewijd aan de problematiek rond de ozonlaag.
Zoals steeds wordt het thema behandeld aan de
hand van een aantal korte artikels. Begonnen
wordt met de beschrijving van onze atmosfeer,
werking van de ozonlaag in de stratosfeer
(positief) en in de troposfeer (negatief), het
wetenschappelijk onderzoek naar de aantasting
van de ozonlaag, de gevolgen ervan voor mens
en milieu, de produkten die de aantasting van de
ozonlaag veroorzaken en hun alternatieven. Tot
slot wordt aandacht besteed aan het protocol
van Montréal dat aan deze problematiek wil
verhelpen maar nog verre van voldoende is.
In de middenbladzijden worden in BAMBOE de
problemen nog eens voorgesteld op kindermaat.
Het nummer is te koop in de verschillende
Pandawinkels en op het WWF-secretariaat,
Waterloosteenweg 608, 1060 Brussel
(02/347 47 70).

Strikt beperkte oplage: een buitenkans

KLEINE KRONIEK VAN DE PLANTEN

door mevrouw M. De Ridder

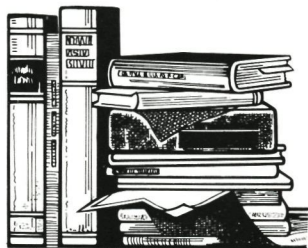

In dit fraai geïllustreerde boek, uitge-
geven n.a.v. 40 jaar Wielewaal Brussel,
passeren 25 planten of planten-
groepen de revue. Andermaal doet
de auteur haar didactische repu-
tatie alle eer aan. Via zijspron-
getjes naar de geschiedenis,
de volksgeneeskunde, enz...
brengt zij vaak verrassende verbanden
aan het licht. Een unieke bron van
informatie en inspiratie voor iedereen
met een hart voor de natuur.

Voorintekenprijs incl. verzending: slechts 250 F (daarna 300 F).

Bestellen door overschrijving van x 250 F op rek. 068-2085846-82 van
Wielewaal Afd. Brussel met vermelding "Jubileumboek".

Verschijningsdatum: december/januari.

NIEUWE UITGAVEN

Dymond J.N., P.A.Fraser and S.J.N.Gantlett, 1989. *Rare birds in Britain and Ireland*. Calton, T. & AD. Poyser. 366 blz. 1495 F.

Conder P., 1989. *The Wheatear*. London, Christopher Helm. 312 blz. 1480 F.

Gibbons B., 1986. *Dragonflies and Damselflies of Britain and Northern Europe*. Newnes, Country Life Books. 144 blz. 395 F.

Rotheray G.E., 1989. *Aphid predators*. Naturalist's Handbooks nr.11. Slough, Richmond Publications Co. 77 blz. 495 F.

Majerus M., P.Kearns, 1989. *Ladybirds*. Naturalist's Handbooks nr.10. Slough, Richmond Publications Co. 103 blz. 570 F.

Van der Goot V., 1989. *Zweefvliegen*. Hoogwoud, KNNV. 52 blz. 420 F.

Grunfeld F.V., 1988. *Wild Spain*. London, Ebury Press. 222 blz. 795 F.

Wiens J.A., 1989. *The ecology of bird communities Vols. 1 + 2*. Cambridge University Press. 539 en 316 blz. 5990 F.

Holcik J., 1989. *The Freshwater Fishes of Europe. Deel 1/2. General introduction to fishes*. Wiesbaden, Aula Verlag. 470 blz. 4956 F.

Möckel R., 1989. *Die Hohltaube*. Wittenberg Lutherstadt, A.Ziensen Verlag. 199 blz. 455 F.

Klausnitzer B., 1989. *Verstädterung von Tiere*. Wittenberg Lutherstadt, A.Ziensen Verlag. 316 blz. 668 F.

Engelhardt W., 1989. *Venen, plassen en poelen*. Baarn, Thieme. 267 blz. 995 F.

Ellis M.B. and J.P., 1989. *Microfungi on land plants*. London, Croom Helm. 818 blz. 3640 F.

Hutchinson C.D., 1989. *Birds in Ireland*. Calton, T. & AD. Poyser. 215 blz. 1475 F.

Wildash Ph., 1968. *Birds of South Vietnam*. Tokyo, Ch. E. Tuttle Co. 234 blz. 695 F.

Munro G.C., 1982. (9th. edition) *Birds of Hawaii*. Tokyo, Ch. E. Tuttle Co. 192 blz. 1360 F.

Chinery M., 1989. *Butterflies and day-flying Moths of Britain and Europe*. London, Collins. 320 blz. 960 F.

Iapichino C., B.Massai, 1989. *The birds of Sicily*. Tring, BTO. 170 blz. 1495 F.

Turner A., C.Rose, 1989. *A handbook of the Swallows and Martins of the World*. London, Christopher Helm. 258 blz. 1540 F.

Martin A., 1987. *Atlas de las aves nidificantes en la isla de Tenerife*. Tenerife C.E.C.E.L.I. 275 blz. 990 F.

Taggar, 1987. *Eilat, an intercontinental highway for migrating birds*. Eilat, International Bird-watching Center. 80 blz. 980 F.

Brazil M., 1987. *A birdwatcher's guide to Japan*. Tokyo, Kodansha, 219 blz. 760 F.

Brugge B., 1987. *Wapenvliegertabel*. Utrecht, Jeugdbondsuitgeverij. 76 blz. 220 F.

Elliott R.E., 1989. *Birds of Islay*. London, Christopher Helm. 216 blz. 970 F.

Simpson K., N.Day, 1988. *Field guide to the birds of Australia*. London, Christopher Helm. 352 blz. 1095 F.

ZOEKERTJE

Te koop

Telescoop Kowa TS1 met oculair 20x W.
Prijs 10.000 F.

R. De Houwer, Maria van Hongarijestraat 22, 2300 Turnhout. 014 / 41 19 02, na 17u.

Groene Leitz Trinovid 10*40 BA verrekijker aan de helft van de prijs: 18.000 F. Volledig in orde met recent nazicht, 9.000 F kosten.

L. Janssen 03 / 449 90 41

WIELEWAAL

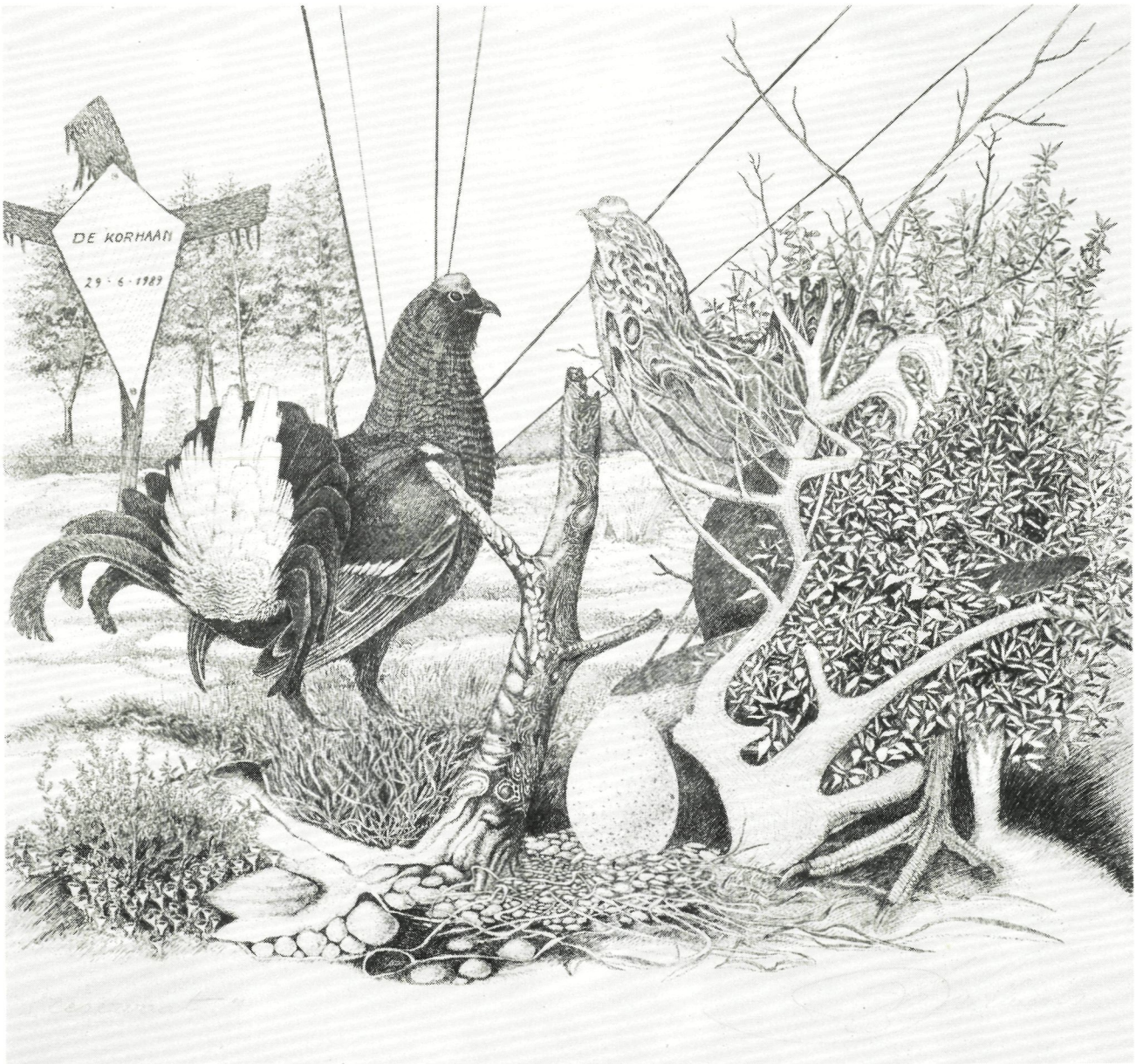
Jaargang 55 - november 1989

H. FRANCKX. Reisverslag Tunesië	213
D. COLIN, Y. DESSEYN. Ornithologisch verslag Tunesië...	229
Voor u gesprokkeld	235
Van Aalscholver tot Zeis	237
Verenigingsberichten	238
Activiteitenkalender	240
Goed om te weten	244
Werk op de Plank	245
Boekbesprekingen	246

Thekla Leeuwerik — Foto: H. Van der Vloet

RESERVAAT

de nieuwste koperets van Achilles Cools
ten bate van ons natuurreservaat "De Korhaan"

De opbrengst van deze ets wordt gebruikt
voor de verdere uitbreiding van het reservaat

Dit jaar, 1989, was het 30 jaar geleden dat ons natuurreservaat "De Korhaan", te Arendonk opgericht werd. Het was een schenking van E.H. Fr. SEGERS, stichter van onze vereniging. Hijzelf overleed er 20 jaar geleden na het blussen van een heibrand.

We vonden Achilles Cools bereid, om ter gelegenheid van de herdenking van beide feiten, een speciale ets te ontwerpen gewijd aan dit thema. Laten we hemzelf even toelichten:

"De laatste Korhaan van de Kempen. Dit zou een ondertitel kunnen zijn voor de ets "Reservaat". Door biotoopverlies én te weinig beschermde reservaten, ontstonden er in de zeventiger jaren bij deze vogelsoort helaas verouderingsverschijnselen in de populatie. Dit als gevolg van afnemende vruchtbaarheid en slechte broedresultaten. Daardoor is de soort hier sinds enige tijd uitgestorven. Anderzijds was er E.H. Fr. Segers, stichter van "De Wielewaal", die eveneens op de Kempense heide, namelijk op het reservaat "De Korhaan" het leven liet. Hij stierf er op 29.6.1969. Het hagelkruis werd er geplaatst als aandenken aan deze pionier.

De ets "Reservaat" brengt een hulde aan deze twee Kempenaars en aan het natuurreservaat "De Korhaan". Waar de ene het oeroude symbool en de bekoring van de Kempense heide verzinnebeeldde, ijverde de andere voor het behoud van de natuur, vooral van de vogels, en inspireerde velen tot inzichten die één mens ver overstijgen".

Over de kunstenaar:

Geboren te Grobbendonk 24.10.1949.

Studeerde aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen.

Nam deel aan talrijke tentoonstellingen in binnen- en buitenland en behaalde verschillende prijzen en onderscheidingen.

Werken werden aangekocht door staat, provincie, musea, Koninklijk Paleis, gemeenten enz. en bevindt zich in belangrijke verzamelingen in binnen- en buitenland.

Hij is leraar aan de Academie voor Beeldende Kunsten te Heist-op-den-Berg.

Is tevens conservator van ons natuurreservaat Neerhelst, een botanisch juweeltje in Geel.

Publiceerde eveneens de dichtbundels 'Weldadige Regen' en 'Sterreschot'.

Atelier: Houterveld 5, 2440 Geel - Tel. 014/58 63 80.

Gaston Durnez typeert hem zó:

"De kunst van Achilles Cools berust op een fijnzinnig observatievermogen. Het kleinste, ogenschijnlijk nietigste, het simpele en eenvoudige in de natuur zijn de bouwstoffen voor zijn idylle. Hij componeert met een prachtige constructie zijn werk en slaagt erin het een tweede dimensie te geven. Dat kan die van het leven zijn of die van de maatschappijkritiek, niet opdringerig maar aanwezig zodat daardoor het kunstwerk een stille kracht vertoont".

Technische gegevens over de ets:

- grootte beeld: 34 x 29 cm.
- gebruikte papiersoort: Hahnemühle (Dürerpapier)
- oplage: slechts 60 exemplaren
- door de kunstenaar genummerd van 1 tot 60 en gehandtekend.

Indien gewenst kan deze ets geleverd worden in verzilverde, houten kader met glas en witte passe-partout. Groot na inlijsting: 61 x 50 cm. Kostprijs van de kader: 1.500 F.

Prijs van de ets - niet-ingelijst: 4.500 F

- wel-ingelijst: 6.00 F

prijzen exclusief eventuele verzendingskosten.

De ets kan besteld worden op het Wielewaalsecretariaat,
Graatakker 11, 2300 Turnhout (tel. 014/41 22 52).

EEN GESCHIKT KERST- OF NIEUWJAARSGESCHENK